M. Hrabovszky Jolán: Női szívek

45.

13057

CSALÁDI REGÉNYTÁR

NŐI SZIVEK

IRTA

M. HRABOVSZKY JULIA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katholikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesítette a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* czím alatt új vállalatot indított, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyujt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katholikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi becscsel birnak, de egyszersmind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katholikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölcseiket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katholikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katholikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejleszsze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonkötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utcza 28. sz.), vagy könyvkereskedésében, (Budapest, IV., Kecskeméti-u. 2. szám), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A «Családi Regénytár»-ból megjelentek:

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta *Montal Mária*. Fordította *Szentannai*. — **D'Arbout ezredes három párbaja.** Elbeszélés. Irta *Beugny d'Hagerne*. Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta *Cyprián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta *C. De Lamiraudie*. Ford. *A. Vilma*. — **Hol a boldogság?** Elbeszélés. Irta *Minna Canth*. Finnből fordította *Bán A.*

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta *X. . . grófnő*.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Gravet Ágostné*. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta *Kincs István*.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szelleme. Történeti regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta *Buot M.* Ford. *Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta *Andor József (Cyprián)*.

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította *Jándi Bernárdin*.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csapodi Istvánné*. — **Psyche lámpája.** Elbeszélés. Irta *Léon de Tinseau*. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta *dr. Franko Iván*. Fordította *Zsátkovics Kálmán*.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény. Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta *Jeanne Mairet*. Franczia eredetiből fordította *dr. Rada István*. — **Az utolsó betét.** Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle Teeling*. Angolból fordította *G. M.*

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta *Vértesy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országából. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta *Tarczai György*.

XXX. kötet.

A Karassó mellől. Elbeszélések. Irta *Neumayer K. Dezső*.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta *Andor József*.

XXXIII. és XXXIV. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond király korából. Irta *Tarczai György*.

XXXV. és XXXVI. kötet.

Küzdelmek. Olasz regény. Irta *Enrico Castelnuovo*. Ford. *M. Hrabovszky Julia*.

XXXVII. kötet.

A méltóságos asszony emberei. Elbeszélések. Irta *G. Büttner Julia*.

XXXVIII. és XXXIX. kötet.

Sampaulo grófné. Angol regény. Irta *Henry Harland*. Ford. *G. M.*

XL. kötet.

A zengő hegy. Bükkvidéki históriák. Irta *Tarczai György*.

XLI., XLII. és XLIII. kötet.

A műlovas leánya. Reg. három kötetben. Irta *báró Brackel Ferdinánde*. Ford. *dr. Rada I.*

XLIV. kötet.

Az aranypók és egyéb elbeszélések. Irta *Kiss Menyhért*.

XLV. kötet.

Női szivek. Elbeszélések. Irta *M. Hrabovszky Julia*.

CSALÁDI REGÉNYTÁR

Női szivek

Elbeszélések

Irta

M. HRABOVSZKY JULIA

Budapest
a Szent-István-Társulat kiadása
VIII., Szentkirályi-utcza 28.

26.628

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
J. Nyomt. Könyv-Szám-Napló
1906 év 235.

13057/45

R 1965

R 2

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utcza 28/*a*.

FÁTUM.

Távoli földrészek exczentrikus vidékein eltöltött öt év után Irsay László, a fiatal diplomata, hosszabb szabadságra övéihez utazott Budapestre. Nagyon vágyott haza; nemcsak azért, mert már nagyon óhajtotta viszontlátni bálványozásig szeretett édes anyját és annak második házasságából származott fiát, az ő egyetlen mostoha fivérét, de azért is, mivel édes anyja levelei nyugtalanították az utóbbi időben. Nem volt ugyan semmi panasz azokban, de egy-egy keserű megjegyzés, önkénytelen kifakadás mintegy akaratlanul csuszva a sorok közé, mégis elárulta, hogy odahaza nem megy minden úgy, a mint kellene.

Öcscse, a fiatal huszárhadnagy okozná e bajt? Eddig nem volt panasz ellene. Némi hajlandóság volt ugyan benne a könnyelműségre, a mint ez már gyakran előfordul kiválóan csinos, szeretetreméltó embereknél... De nagyobb aggodalomra Ákos azért soha sem adott okot. Aztán mellette

volt okos, higgadt édes anyja... Igy vigasztalta magát Irsay, ha kételyek kezdték kinozni és azzal is, hogy majd rendbe hoz ő mindent, ha majd egyszer otthon lesz!

De bizony nem így történt... Mert alig volt pár napig odahaza, mely idő alatt még rá sem ért kihámozni a valót anyja és öcscse nyugodtságot szinlelni akaró, zavart viseletéből, mikor már is eldördült a végzetes lövés, a mely kioltotta szép reményekre jogosító öcscse ifjú életét.

A fiatal öngyilkost sziven találta a golyó, nyomban megölte őt. A lövés zajára elősietö anya, megpillantván fia holttestét, pár pillanatig az ijedtségtől bénultan, az iszonyattól kidülledt szemekkel, némán nézte a rettenetes látványt, aztán iszonyú sikolylyal fia holttestére borult és nem is kelt föl onnan többé. A szive megrepedt, mint a költők mondják, — szivszélhüdés érte, magyarázták az orvosok.

Ákos bátyjának hátrahagyott levelében azt irta:

«Végzetes szerelem a lejtőre vitt. Lelketlen uzsorások kezébe kerültem és nemcsak az én és anyám vagyona úszott el könnyelműségem által, de odaveszett a becsületem is. Nem élhetek tovább. Reád bizom szerencsétlen anyámat. Vigasztald őt és bocsáss meg szerencsétlen öcsédnek. *Ákos.*»

E kettős katasztrófa majdnem megőrjítette és annyira lesujtotta Irsay Lászlót, hogy az első pil-

lanatokban gondolkozni sem tudott, de aztán annál nagyobb erővel ébredt föl benne a vágy kikutatni e borzasztó eset részleteit, kinyomozni, kik azok, a kik romlásba döntötték szerencsétlen öcscsét.

Ákos szerencsétlenségének tulajdonképeni indító oka, a könnyelmű nő ellen mit sem tehetett, mert nem foghat pörbe egy asszonyt, a miért az drágán adta el szerelmét egy elbódult, tapasztalatlan ifjúnak. Irsay haragja, boszuja az uzsorások ellen fordult. Egész szövetkezett banda volt ez, de Irsay egy ügyes ügyvéd segítségével kinyomozta, hogy e hiénák láthatatlan feje valami Früchtler Dávid nevezetű hirhedt uzsorás, a ki mióta rémségesen fölgazdagodott, már csak stromannjai háta mögött űzte gyalázatos mesterségét. De bárminő ügyesen, ravaszul működött is, Irsay nem hagyta őt kisiklani, följelentést tett ellene, a mit tömegesen követtek egyéb, hihetetlenebbnél hihetetlenebb följelentések. A többi egykori áldozat egyszerre mind nekibátorodott. Nagy port vert föl ez az eset a fővárosi körökben és általános fölháborodást keltett. Früchtlert semmi sem menthette meg többé: sem vagyona, sem könyörgése, még magas állású egykori klienseinek pártfogása sem. Vizsgálati fogságba került és hogy a büntetése nem lesz enyhe, az előrelátható volt.

***

Irsay, miután öcscse hóhérjának sorsát a birák kezében tudta, szökött a fővárosból. Svájcz egyik regényes pontját kereste föl; izgalmaktól megviselt, bánatos lelke vágyott a nagyszerüen szép vidék fenséges nyugalma után.

A 2000 méter magasan fekvő «Bellevue» szálló tömve volt vendégekkel. A társaság nem érdekelte ugyan Irsayt, de azért egy szép angol leány mégis föltünt neki, mindjárt az első napon; közel ült hozzá a «table d'hôte»-nál.

A leánynak vakítóan fehér, könnyen piruló bájos arcza volt, nagy, kék, szomorú szemei, finom ajkai körül valami bánatos mosoly, a mi nagy ellentétben állt a leány nagy fiatalságával. És épen ez a bánatos kifejezés volt az, a mi vonzta Irsayt, mert mindig azt szeretjük másokban, a mi megfelel pillanatnyi lelkiállapotunknak.

A fiatal leány egy idősb angol nő kiséretében volt, a ki társalkodónőjének látszott lenni. A hölgyek senkivel sem érintkeztek, nagyon tartózkodóan viselkedtek, mindig egyedül sétáltak. Irsay nem igyekezett megismerkedni velük, de azért napról-napra nagyobb érdekkel nézte a szép leányt az étkezések alatt.

Egy napon, hosszabb sétáról hazatérve, ének hangzott feléje a fenyvesekből. Üde, csengő hang magyar dalt énekelt. Mit érzett e perczben Irsay,

arról csak annak lehet fogalma, a ki távol hazájától hasonló helyzetben volt. Mert senki, még a legérzéketlenebb szív sem vonhatja ki magát a hatás alól, a mit reánk az idegenben az ilyen váratlanul fölhangzó hazai hangok gyakorolnak.

Az ének után menve, Irsay egy erdei tisztáson a szép angol leányt pillantotta meg. A füvön leheveredve énekelt; társalkodónője egy mohos kövön ült és olvasott.

Irsay ámultan állt egy pillanatig, aztán sietett magát bemutatni az angolnak vélt honfitársnőnek. Az is nagyon elcsodálkozott, mert a kozmopolitikus külsejű diplomatában ő sem sejtett magyar embert.

— Málnássy Czeczil — nevezte meg magát a leány, szokása szerint elpirulva és bemutatta Irsayt a közeledő társalkodónőnek.

— Málnássy! — keresett Irsay az emlékezetében és eszébe jutott, hogy volt neki egy ilyen nevű iskolatársa. Nyurga, szőke fiú, előkelő felföldi gentry-családból való. És meg is kérdezte mindjárt Czeczilt, nem-e valami rokona ez neki?

De a leány zavarodottan, a szokottnál is jobban elpirulva mondta, hogy nincsenek rokonai a felföldön.

— Minő bájos, a mikor így minden ok nélkül elpirul — gondolta Irsay.

Együtt tértek vissza a szállóba és e perctől kezdve Irsay a hölgyek állandó kisérőjéül szegődött.

Czeczil eleintén bizalmatlanul, tartózkodóan viselkedett Irsayval. Lassankint azonban, mikor Irsay elbeszélte, hogy ő már öt éve távol volt a hazájától és szabadsága leteltével ismét visszatér a távol Keletre, Czeczil tartózkodása megszünt és viseletén átcsillant az öröm, hogy Irsay társaságában lehet.

Hosszú sétákat, nagyobb kirándulásokat tettek együtt és mindig bizalmasabbak lettek egymás iránt. Czeczil aztán elbeszélte egy alkalommal, hogy ő Bécsben született, ott élt egész 16 éves koráig és csak anyja halála után ment apjával először a hazájába. Elmondta azt is, hogy apja, családja ellenére vette nőül anyját, a ki szegény leány és más vallású volt. Miatta állt be a szakadás apja és annak családja között, anyja miatt élt apja Bécsben.

— Most azonban, már három év óta, a hazámban élek, — mondá Czeczil bánatoson — de daczára, hogy szegény anyám, a ki rajongóan szerette magyar hazáját és igyekezett ezt az érzést belém nevelni, én nem tudok beleszokni az új viszonyokba.

— A fővárosban élnek? — kérdezte Irsay.

— Télen — felelte Czeczil. — Nyáron a nagy-

apám birtokán, az Alföldön. De nekem rosszat tesz az a levegő, azért is küldtek ide, a hegyek közé.

Most már megmagyarázta magának Irsay, honnan ered Czeczil bánatos arczkifejezése, szomorú tekintete. Új környezete nem tetszik neki, ki tudja, új rokonai nem sértik-e anyja iránt érzett kegyeletében is? Mert vannak gőgös családok, a kik még a halottnak sem tudnak megbocsátani? ... A Málnássyak régi nemzetség... Czeczil anyja nagyon alacson származású lehetett és mint Czeczil mondá... más vallású, mint az apja! Szegény leány! És a szánalom Czeczil iránt még szorosabban fűzte Irsayt hozzája. Kis idő mulva pedig már nem titkolhatta maga előtt, hogy szereti Czeczilt. Nem kereste ezt a szerelmet. Bánatát enyhíteni jött a hegyek közé és a végzet mintegy vigaszul, kárpótlásul kettős veszteségeért, hozta elébe ezt a bájos leányt. Miért ne ragadná meg a boldogságot, miért engedné azt elsuhanni maga mellett? Olyan egyedül érezte magát.

Czeczil tudta, hogy a fiatal diplomata az anyját és fivérét gyászolja, de Irsay nem mondta még el neki, minő tragikus módon veszítette el szeretteit.

Nemsokára alkalma nyilt erre.

A naplemente biborában fürdő vidék szépségeibe elmerülve, egy sziklás hegyormon álltak, mialatt a társalkodónő virágokat szedett a közel-

ben. Olyan gyönyörű volt az előttük föltáruló kép, az élet olyan ragyogónak, bűbájosnak tetszett e perczben Irsay előtt, hogy akaratlanul is gondolá: «Miért kellett annak a két kedves lénynek ilyen hirtelen elköltözni ebből a világból? Miért is nem élhetnek ők?»

És elfogta a bánat, s egyszersmind a harag is, öcscse megrontói iránt. Az arcza nagyon komor kifejezést öltött és mikor Czeczil kérdezte, mire gondol, hogy így elkomolyodott, Irsay elbeszélte neki a tragikus esetet, minden részleteivel.

Megkönnyebülést szerzett neki, hogy végre kiönthette a szivét egy résztvevő lélek előtt. Érzelmei által etragadtatva, élénken beszélt. Czeczil nagy figyelemmel hallgatta őt, de minél tovább beszélt Irsay, Czeczil annyival sápadtabb és sápadtabb lett. A tragikus eset megremegtette; az uzsorásbanda üzelmei undort keltettek benne; fényes könycseppek gyűltek szemébe a részvéttől. Elfehéredett ajkait erősen összeszorítva, nekidült a sziklafalnak, mintha támaszra lenne szüksége...

Bevégezve elbeszélését, Irsay csak most látta, minő hatást tettek szavai Czeczilre, csak most látta meg a leány szemében a könyeket.

— Czeczil... ön sír? — kiáltotta meghatva. — Édes, egyetlen Czeczil... ön megsiratja a halottaimat... szeret? — kérdezte boldogan.

De Czeczil nem felelt, lehorgasztott fővel állt és a könycseppek még mindig hullottak a szeméből.

— Miért nem felel, Czeczil? — szólt Irsay, a leány kezét megragadva. — Nem látja, minő remegve várom a válaszát? Nem érzi, mennyire szeretem? Oh, szóljon... szóljon... Vagy nem szeret?

Czeczil keze megremegett a férfiéban... Egy pillanatig habozott; de csak egy pillanatig, aztán fölvetette könyekkel teli nagy kék szemeit, a melyek még sohasem néztek olyan bánatosan, mint e perczben és szenvedélyesen, majdnem kétségbeesetten tört ki belőle:

— Szeretem... szeretem! Nem tagadhatom!

— Szeret! — kiáltotta a férfi diadalmasan. Szeret! Az enyém lesz; az én kis feleségem! — és magához akarta ölelni a leányt, de Czeczil szeliden elháritotta őt magától és minden erejét összeszedve, komolyan mondá:

— Szeretem... szeretem teljes lelkemből, de ... a felesége nem lehetek soha. Ledönthetetlen akadályok örökre elválasztanak minket...

— Minő akadályok? — kérdezte a férfi megdöbbenve. — Nincs olyan akadály, a mit a szerelem ereje legyőzni ne tudna.

— Van — felelte a leány szomorú lemondással. — Nézze — mondá, az előttük tátongó mélységre mutatva — látja itt ezt a mélységet? Fene-

ketlennek látszik és még sem olyan mély, nem olyan mély, mint az, a mi kettőnket elválaszt!

— Rejtélyekben beszél, Czeczil... Beszéljen kérem világosabban! Mi az, a mi kettőnket, szerelmünk daczára, olyan mélységesen elválaszt?

— Ne kivánja, hogy ezt megmondjam, — suttogá a leány — kiméljen meg ettől és higyjen nekem magyarázat nélkül. El kell válnunk... ez a végzetünk.

— De én nem nyugszom bele ebbe... Tudni akarom, miért akar boldogtalanná tenni? Én vagyok a férfi, rajtam áll megitélni, igazán áthidalhatlan-e a mélység közöttünk? Szóljon Czeczil... könyörgöm... követelem, hogy fölvilágosítson.

— Legyen — felelte a leány kisvártatva, lesütött szemekkel és az arcza most már biborvörös volt. — Tudja meg tehát — mondá akadozva — hogy atyám nem régen viseli a Málnássy nevet. Másképen hívták őt azelőtt... azon a néven... azon a néven... a mit ön elátkoz.

És mivel Irsay még mindig kérdően, mintha nem értené őt, nézett reája, Czeczil halkan, alig érthetően tette hozzá:

— Früchtler Dávid unokája vagyok.

***

Czeczilnek igaza volt. Irsay szerelme nem volt elég erős, hogy ezt a mélységet áthidalja.

HUSZ ÉV UTÁN.

Mindig óhajtottam viszontlátni B. városát, a hol több éven át koptattam az iskola padjait és udvarolgattam az erkölcsös kis város szép leánykáinak, mikor könyveikkel hónuk alatt nagy buzgón siettek a Fő-utcza végén álló, rácsos ablakú kolostor szürke falai közé, a hol az Orsolya-szüzek oktatták a város liliomait sok-sok tudományra és erényes, illemtudó magaviseletre. Ez nem gátolta azonban a buzgó kis tanitványokat, hogy koronkint hiányos helyesírással, de annál fellengzőbb irályban, ne felelgessenek a kis deákok szerelmes leveleire.

Persze nekem is meg volt az ideálom. Azaz volt nekem több is, de egy közülök, különösen az emlékemben maradt.

Sok, sok év mult el azóta. A kis diákból lapszerkesztő lett, az ideáljai sorban férjhez mentek, de azért a vágy viszontlátni B. városát, nem halt ki a sokat tapasztalt, kissé blazirt iró szivéből. Van valami végtelenül vonzó ifjúkori emlékeinkben; a

mult fátyolán át bűbájos szinekben tünnek föl előttünk a legjelentéktelenebb dolgok is, mert az ifjúság zománcza ragyog azokon.

Mikor tehát a farsangban egészen váratlanul felszólítottak, nem lennék-e hajlandó B.-ben az irodalmi kör ünnepélyes megalapítása alkalmából fölolvasást tartani, örömmel mondtam igent. Végre viszontlátom első szereplésem szinpadát, mert az érettségi vizsga minden ifjú életében az első, fontos lépés az élet deszkáin és én azt B.-ben tettem meg.

A kis város keveset változott, mert, hogy itt-ott egy új emeletes ház épült, még nem sokat változtatott a hegyes kövekkel kövezett városka jellegén.

Először is a Harang-utczát kerestem föl. Itt voltam koszt és kvártélyban a Futó kisasszonyoknál, két derék vén leánynál, kik anyailag gondoskodtak a védszárnyaik alá vett fiúkról és jól illettek a Harang-utczába, lévén ők a városkának hírharangjai. A Futó kisasszonyok már régen nem harangoznak többé és csendesen pihennek a temető fűzfái alatt, de a kis földszintes ház, a hol laktunk, még fönnállt. Ott volt a gyümölcsös is, honnan éretlen baraczkot lopkodtunk. A borbély boltja is meg volt még; vigan zörgette a szél — akár húsz év előtt — a réztányérokat és mintha ugyanazon borbélylegény állt volna most is, ási-

tozva az ajtóban. És mégis mennyire változva, másképen tünt föl előttem minden! Az öreg Mesko emeletes, czifra háza nem imponált, a gimnázium falai nem töltöttek el szent borzongással, a szürke falú, rácsos ablakú zárda nem izgatott többé. Végig mentem a Fő-utczán. Déli tizenkét órakor erre szokott volt sétálni a város szine-java; most is így volt. De csupa ismeretlen, idegen arczczal találkoztam. Húsz év alatt változik a lakosság, vagy legalább is a külseje; egy lélek ismerősre sem akadtam. A kiábrándulás egy nemével mentem végig a városon. Hát egészen idegen lettem már itt? Hová tünt az a sok szép kis leány, a ki egykoron megdobogtatta a szivemet? Hol van a sok víg fiú, kivel együtt ábrándoztam, álmodoztam és szőttem vérmes terveket a jövőre?

Az irodalmi kör az ujonan épült szálló nagytermében tartotta meg ünnepélyét. A város szinejava zsúfolásig megtöltötte a termet és viharos tapssal jutalmazott minden egyes közreműködőt és így szerénytelenség nélkül vallhatom be, hogy az én szerény felolvasásom is zajos tetszésben részesült. A hangverseny és egyéb számokon szerencsésen átesve, a közönség elszéledt a mellékhelyiségekben, a székeket kihordták a nagyteremből és a türelmetlen fiatalság már billegette magát és várta a csárdást. Mialatt ezek történtek, én átes-

tem egy csomó bemutatáson, néhány tuczat kézszorítást váltottam, szerényen mosolyogva hárítottam el magamtól túlzott bókok özönét s végre sikerült visszanyernem szabadságomat. Szétnéztem; egyre kutattam még valami ismerős arcz után. És csakugyan ott... ott a sarokban mintha ismerős vonásokat fedeztem volna föl. Ezeket a világoskék szemeket, ezt a picziny, törékeny alakot láttam már valaha. Persze akkor még üde, friss volt, most azonban apró finom ránczok zavartak visszaemlékezésemben. Alig negyven éves asszony lehetett, de rosszul választott öltözete, sápadt arczszine sokkal idősebbnek tüntette föl. Rossz szabású fekete selyemruhát viselt, fehér csipkefichut és divatból kiment nagy aranyfüggőket.

Minél tovább néztem azonban a kis vézna asszonyt, annál ismerősebbnek tetszett előttem. Észrevette, hogy figyelem és ő is érdeklődéssel nézett reám. Egyszerre villámgyorsasággal czikázott át agyamon egy emlék, egy név. Igen... ő volt: Olga, a kis Marossy Olga, akiért nyolczadik gimnázista koromban bolondultam. Egy-két évvel idősebb volt nálamnál és akkor félig-meddig jegyese volt egy hosszú, vékony tanárjelöltnek, kit azonban nem szeretett és csak szüleinek unszolására fogadott el vőlegény-kandidátusnak. Olga nagyon kaczér kis teremtés volt és a kis gimná-

zisták mind bolondultak utána, de valamennyi között engem tüntetett ki leginkább. Mise után én vittem az imakönyvét; a házi mulatságokon velem tánczolta a második négyest; mindig én csatoltam föl a korcsolyáit és végre midőn felbátorítva ennyi kegy által, egy pompás tavaszi séta alatt be mertem neki vallani végtelen szerelmemet és kínjaimat, mert máshoz akarják férjhez adni, Olga nem haragudott meg, de sirva borult a nyakamba és bevallotta, hogy ő is nagyon szerencsétlen, nem szereti a vőlegényét, engem szeret. Együtt sirtunk s mialatt könyeink összefolytak, ajkunk öntudatlanul egyesült az első, édes szerelmi csókban. Földöntúli boldogságot éreztem és megesküdtem Olgának, hogy soha sem fogok kívüle más nőt szeretni. Néhány hónap mulva azonban szerencsésen átesve az érettségin, örökre otthagytam B. városát és a kis Olgát bámulatosan gyorsan elfeledtem.

Most azonban újra eszembe jutott minden, a pompás májusi délután, midőn a virágzó bokrok között fülemüle csattogott, himes pillangók kergetőzdtek a napfényben és mi első szerelmi csókunkat váltottuk.

Fölbátorítva a fekete selyemruhás asszony barátságos mosolya által, udvariasan meghajtva magamat előtte, kérdeztem, nem Olgához van-e szerencsém?

Meglepetten felelte a fonnyadt arczú asszony:

— Igen, az vagyok; honnan ismer?

— Én, nagysád? Hát nem emlékezik már reám? Ide s tova húsz éve lesz, hogy itt koptattam a gimnázium padjait, sokat voltam akkor a házukban, együtt korcsolyáztunk, tánczoltunk, sétáltunk... ön akkor jegyese volt egy tanárjelöltnek...

— A szegény Pistát érti, az első jegyesemet?

Szerettem volna megkérdezni, hányszor volt eljegyezve, de illendőbbnek találtam így formálni a kérdésemet:

— Mi történt vele?

— Meghalt az esküvő előtt — felelte illedelmes sóhajjal — már akkor is tüdővészes volt szegény. Tehát ön még abból az időből ismer? De én igazán nem emlékszem, hogy valaha egy ilyen nevű gimnázistát ismertem volna. Bár bevallom, hogy mialatt gyönyörű felolvasását hallgattam, nekem is olyan ismerősnek tetszett ön, mintha már láttam volna, de a név idegen előttem...

— Nevemre nem is emlékezhet, mert akkor Birklernek hívtak... a kis Birkler Bélára sem emlékezik?

Olga most már emlékezett és nagyon örömest visszaemlékezett a multra. A kis, fonnyadt arczú asszony egészen belemelegedett rég történtek felujításában, mindinkább bizalmassá vált és ki tudja,

mi mindent nem mondott volna el még nekem, ha e perczben egy kövéres, pápaszemes úr nem közeledik felénk.

— A férjem, Lápossy tanár — mutatta be Olga, a kimérten mozgó urat, kinek bő szalonkabátja széles ránczokat vetett a hátán.

A tanár úr azonnal komoly beszélgetésbe kezdett velem. Lélekzetvétel nélkül egyszerre tizfélét is kérdezett, aztán beszélt a főváros romlottságáról és a vidék romlatlan erkölcseiről. Dicsőítette B. városát, a hol hála Istennek még nem hamisítják az élelmi czikkeket és a lakosság erényes, becsületes. Nem érintette még a korrupczió szele...

Végtelenül untatott a jó ember. Igyekeztem szabadulni a Lápossy házaspártól és azon ürügy alatt menekültem, hogy a tánczolókat megyek nézni. Ősi szokás szerint közvetlenül a czigány közelében tömörültek a tánczos párok. A figyelmemet azonnal lekötötte egy bájos, tüzes szemű, barna leányka, ki tánczközben kaczér pillantásokat vetett reám; a kis vidéki leány nyilván óhajtott a fővárosi íróval megismerkedni. Nyakon csiptem egy rendezőt és kértem, mutasson be neki a csárdás után. Nagy volt a meglepetésem, midőn értesültem, hogy bájos kis szépem Lápossyné leánya. De ez nem gátolt abban, hogy a tüzes pillantású kis leánynak a leghevesebben ne udvaroljak. El-

ragadóan kedves gyermek volt. Nem tudom, vajjon az Orsolya-szüzek nevelték-e, de társalgása után ítélve, nem igen követte a jámbor apáczák jó tanácsait. Ezért minden lelkifurdalás nélkül igyekeztem a kegyeibe jutni és az az ördöngős kis leány valóban értett hozzá, miként kell a férfiak fejét elforgatni. Született kis kaczér volt; épen mint egykoron az édes anyja. Folyton együtt tánczoltunk. Tánczközben egészen hozzám simult és olyan elragadóan nézett reám, hogy igazán nem az én hibám volt, ha őrült dolgokat sugdostam a fülébe. Az sem az én hibám volt, hogy egy ilyen pillanatban egy ügyetlen tánczos rálépett a ruhájára, annak a fodra leszakadt és hosszú kígyóként húzódott utána. Kért, hogy kisérjem az öltözőbe. Az öltözőhöz vezető keskeny, homályosan világított folyosó egészen üres volt e perczben. Nem birtam ellentállni a kisértésnek, magamhoz öleltem a kis kaczért és ajkon csókoltam. Mintha viszonozta volna a csókomat, aztán hirtelen kibontakozva a karjaimból, eltünt az öltözőben. Ideje volt. Lápossy mama e perczben érkezett a folyosóra. A teremben látta messziről leányának kis ruhamalheurjét és utánunk sietett, hogy segítségére legyen. Előbb azonban megkérdezett engem, akarok-e velük vacsorálni, mert a szünet megkezdődött.

Természetesen, hogy akartam. Megvártam őket és diadalmasan vezettem be az anyát és leányát az étterembe. Lápossy tanár úr már várt reánk egy lefoglalt asztalnál. Nem örültem a társaságának és végképen elkedvetlenedtem, midőn az apa, alig hogy elhelyezkedtünk a vacsora-asztalnál, tapintatlan módon kezdte előttem a leányát feldicsérni.

— Ha bennem a jövendőbeli vődet látod, abban ugyan csalatkozol — gondoltam magamban és bántam már, hogy a kis leány szépsége és kihivó modora által annyira elhagytam magamat ragadtatni, mert nyilván ez a család azt képzelte, hogy komoly szándékaim vannak.

Csak az vigasztalt, hogy másnap délben tova visz a gyorsvonat. De a tanár úr tolakodása boszantott és untatott. Igyekeztem a beszélgetésnek más fordulatot adni, de Lápossy papát nem egy könnyen lehetett elhallgattatni és a beszéde tele volt czélzatossággal.

— Nem azért mondom, mert a leányom — kezdte újra mikor már egyideig szerencsésen másról folyt a beszéd — de Olgicza bátran kiállja a versenyt a fővárosi leányokkal. Budapestre kerül különben ő is előbb-utóbb, úgy-e kicsikém? — kérdezte most már bátrabban, szinte elhatározással pillantva a leányára.

A kicsike elpirult és lesütötte a szemeit.

Nem tudtam igazán, mit gondoljak; szinte bambán néztem Lápossynéra.

A tanárné öntudatosan mosolygott és fontoskodva megszólalt:

— Bár még nem nyilvános a dolog, de miután látom, hogy majd kifurja az öregem oldalát, az ifjúkori barátnak megsúghatom, hogy Olgicza menyasszony. A vőlegénye Budapesten van a kinevezését sürgetni, mihelyt kinevezik, megtartjuk az eljegyzést.

— Menyasszony? — kérdeztem meglepetve, mintha nem tudnék hinni a füleimnek és szinte hitetlenül néztem a szép leányra, de a kis kaczér elkerülte a pillantásomat.

Lápossy szánakozva nézett reám, majdnem bocsánatkérően; tekintete azt látszott mondani:

— Sajnállak édes barátom, mert látom belebolondultál a leányomba, de épen azért tartoztam neked ezzel a fölvilágosítással. Már mi vidékiek ilyenek vagyunk: nyiltak, becsületesek.

És a jó ember nem is álmodta mennyire megkönnyebültem.

IVÁN.

Szegény Iván! Ha rágondolok, egy sovány, száraz, beesett mellű ifjú merül föl az emlékezetemben. Az anyjától örökölte a mellbetegséget, gyerekkora óta vézna volt és betegeskedett, s azért korán megszokta, hogy vigyáznia kell az egészségére. Két idősb testvérét sírba vitte már az öröklött kór, de mivel heten voltak és négy testvér viruló egészségnek örvendett, szegény Iván is remélte, hogy nagy elővigyázat mellett megmenekülhet. Aztán a mellbetegek mindig remélnek. Iván pedig nagyon vallásos volt és a hit erős támasza a gyengéknek. Ivánt és testvéreit egy vallásos nagynéni nevelte. Áldott jó asszony, a ki különösen szerette Ivánt, mert soha sem talált ellenkezésre nála és szánta is a beteges fiút. Példás jó gyerek volt Iván. Türelmesen itta meg a keserű teákat a köhögése ellen, szót fogadott mindenben, nem volt pajkos, rakoncátlan, órákig elült csendesen a néni mellett, olvasgatva, festegetve, mialatt testvérei kint futkos-

tak szélben, esőben vagy hólabdákkal dobálták egymást. Iván nem vehette ki részét az ilyen örömökben, de volt egy nagy kárpótlása, vigasza: a zene. Átlátszó, finom ujjai alatt csodás módon szólaltak meg a zongora billentyűi; egész lelkét bele tudta önteni a legegyszerűbb dallamokba. De csak a klasszikus zenét szerette. Nem tudta megérteni a keringő szépségét, a mazurka báját, a gyorspolka gyujtó varázsát. De hogyan is? Mikor sovány karja sohasem ölelt magához mámorító báléj alatt karcsú leányderekat és nem ösmerte azt az élvezetet: tovarepülni az andalító vagy fölvillanyozó zene hangjai mellett, fényesen kivilágított teremben, tükörsima padlón, hevült arczú, keringő párok között.

Ő, mialatt mások tánczoltak, vigadtak, selyem kendővel a nyaka körül, a zongorájánál ült és Bach vagy Beethoven nemes zenéjét tanulmányozta.

Így nőtt föl Iván, csendes tanulmányoknak szentelve életét, eljárva szorgalmasan a misére, nem ösmerve az ifjúkor bohóságait, örömeit. Beesett, sápadt arczán sohasem virultak az ifjúság rózsái; hervadt volt ez arcz, mielőtt felvirult. És különben sem volt szép Iván. Nagy, elálló fülei voltak, a miért a gyerekek sokszor csúfolták. Hosszú, fényes haját hátrafésülve viselte és nem rövidre nyirva, mint a többiek. De hiszen ő mindenben különbö-

zött a többiektől. Nem is szerette a zajos gyermektársaságot és ha összegyültek náluk fivéreinek, nugának barátai és barátnői, Iván elvonult a néni szobájába. Csak a kis Klárikát szerette, Klárika okos, csendes kis leány volt.

Sohasem csúfolta Iványt a fülei miatt és áhitattal hallgatta zongorajátékát. Iván ezért meg is dicsérte őt a többiek előtt, és kiemelve Klárika jó tulajdonait, egyszersmind megleczkéztette a többi rakonczátlan gyermeket és gyakran adott Klárikának az ő maláta-czukorkáiból, a miket köhögés ellen szedni szokott. Mikor Klárika már eléggé előrehaladt a zongorában, maga mellé ültette őt Iván és négykézre játszott vele. Klárika tehetséges, szorgalmas kis leány volt, nagy figyelemmel zongorázott és sohasem vétette el az ütemet. És türelmesen játszott tovább Ivánnal, bármennyire is integetett neki az üvegajtón keresztül Pista, Iván ifjabb fivére és bár nagyobb kedve lett volna neki is a virgoncz kis kadéttal kint labdázni a napfényes udvarban.

A jó barátság Iván és Klárika között a későbbi években is folytatódott. Klárika legjobb barátnéja lévén Iván hugának, gyakran találkoztak. Mikor Klárika gyönyörű viruló hajadonná fejlődött, már olyan szépen zongorázott, hogy Iván egész boldog volt, ha vele négykézre játszhatott. Hófehér, gyönyörű kis keze volt Klárinak és olyan finom csuklója,

hogy Iván, mikor az a kis kéz az ő száraz kezei mellett végigrepült az elefántcsont billentyűkön, sokszor megfeledkezett a zenéről, a hangjegyekről és csak nézte Klári kezecskéit és maga sem tudta mit érez ilyenkor. De mivel szokása volt mindent jól megfontolni és átgondolni, így töprengett magában: «Miért tetszenek nekem Klárikának a kezei és miért látom azokat sokszor a sötétben is — ha például a köhögéstől nem tudok aludni éjjel és sok mindenfélén elgondolkozom — és miért nem gondolok soha a húgomnak, Máriának a kezeire, pedig azok is szépek és ápoltak!»

Iván minden héten egyszer, egy meghatározott napon elment Klárikához négykezest játszani. Mindig az óra pontosságával érkezett és távozott. A téli hideg időben vastag, meleg bundájában, gyapotsállal a nyaka körül és kendőt tartva a szája elé; de nagyon rossz időnek kellett lenni, hogy Iván elmaradjon. Valamivel javult is az egészsége. Már állása volt a minisztériumban és pontos, derék hivatalnoknak mondták, de külsőleg azért keveset változott. Még mindig egy fejletlen testű gyerekifjúhoz hasonlított. Annál pompásabb férfi vált Pistából. Főhadnagy volt egy vidéken állomásozó kis városban és mikor koronkint hazalátogatott pár napra, fölforgatta az egész házat. Minő élet volt akkor abban az ódon apai házban, a honnan Iván

és Mária kivételével már mind kirepültek a testvérek.

Kardcsörgés, sarkantyúpengés, kaczagás, vidám magyar nótáktól hangzott a ház. Ilyenkor az okos, csendes, higgadt Klárika sem tudta többé nyugodtan játszani Bach vagy Beethoven isteni zenéjét Ivánnal. Liliomarcza irult-pirult, égett, ha a deli huszár katonás lépteit, csengő hangját hallotta a mellékszobában és Iván hiába boszankodott, hiába ránczolta a zongora mellett rosszalólag a homlokát, Klárika az andantékat allegrókká változtatta és gyakran kijött az ütemből. Iván nem tudta megérteni, miért lett egyszerre Klárika olyan szórakozott.

Nem látta Ámort, a pajkos fiút, pedig az folyton ott settenkedett Klári körül... Iván Pistát okozta és megrótta magában a zajos viseletű katonát. Talán szánta is, a miért csak csárdásokat tud játszani és az életet olyan felületesen fogja föl. Szegény Iván! Mintha neki az életről fogalma lett volna! Hiszen mialatt Pista teli marokkal tépdeste az életörömök bóditó, viruló rózsáit, neki csak a szellemi élvezetek becses, de szinehagyott, száraz virágai maradtak! Oh, fiatalság! Oh, szerelem! Zománcza, virága az életnek! Te mindenki számára virulsz, de csak az erőseknek, szépeknek adsz bő örömöket. Azokat a tropikus égalj napjának

hevével gyujtod, míg a satnya, beteges, bájtalan ifjak fölött elröppensz, mint az északi sark hideg napsugara.

Iván fiatalsága is csak ilyen halvány sugár volt sokáig, csak a Klára iránt fakadt szerelem tette azt melegebbé, intenzivebbé. Sokáig ő maga sem tudta, hogy ez a szerelem varázsolt át körülötte mindent. Szebbnek, ragyogóbbnak látta egyszerre a világot. Még a hivatalszoba kopott asztalait, a görnyedt hátu hivatalszolgát is bizonyos meghatottsággal, jóakarattal nézte. Sokszor ujjongni szeretett volna, s maga sem tudta miért! Zavaros érzések nyugtalanították s egyszersmind jól estek neki. Sokáig élt ilyen öntudatlan mámorban, míg végre rájött, hogy szereti Klárit és nem tud élni nélküle. Mikor ezt a fölfedezést tette, nem az a nap volt, melyen ő Klárikát látogatni szokta s bár a márcziusi szél is erősen fújt nagyon, Iván mégsem tudott otthon maradni, ellenállhatatlan erővel vonzotta őt valami az imádott leánykához.

A kis szobaleány, mikor Kláriéknál ajtót nyitott neki, csodálkozva nézte a szokatlan napon megjelent látogatót, aztán mintha hirtelen magyarázatát lelte volna e látogatásnak, elmosolyodott és készségesen segítette le Iván télikabátját. A konyhából finom csokoládéillat szürődött át az előszobába és kihallatszott Klári mamájának parancs-

osztó szava. Ozsonna készült és mintha valami ünnepélyesség, nem mindennapi hangulat lengte volna körül e napon Klárika háza táját. Úgy tetszett legalább Ivánnak, mikor dobogó szívvel haladt a szalon felé. A neszfogó szőnyegen már az ajtóig jutott, de itt egyszerre megdermedve állt meg a sötét drapériák mögött.

Meglátta a szalon pamlagán ülve Klárikát és mellette Pistát, a délczeg huszárt. Kéz kézben ültek a fiatalok, nem beszéltek, de egészen el voltak merülve egymás nézésébe. És hogyan tudott nézni Pistára Klárika! Ha csak egyetlen egyszer úgy nézett volna Iványra! Az arcza sugárzott a boldogságtól, piros ajkai édesdeden mosolyogtak...

Pár perczig meredten nézte őt Iván és úgy érezte, hogy a szivében valami megszakadt. Az a bűvös fátyol, mely egy idő óta mindent elragadóvá varázsolt, egyszerre szétszakadt és a meztelen való ijesztően vigyorgott a szegény beteg fiúra. Rettenetes igazságok nyilatkoztak meg hirtelen előtte, a lehetetlensége annak, hogy ilyen szép, viruló leány az olyan beteges csontvázat, mint ő, szerethesse, mert hiszen a természet azt a másikat, az ő öcscsét, a ki szinte viruló, szép és egészséges, teremtette Klárika számára.

Keserű érzések szorongatták a szivét, fojtogatták a torkát, a feje szédült. De minden akaraterejét

összeszedve, leküzdte gyengeségét és lábujjhegyen, majdnem szégyenkezve, rettegve, hogy a «boldogok» őt észreveszik, visszament az előszobába. Ott sietve magára kapta felöltőjét, vette botját, kalapját és mintha furiák űznék, sietett le a lépcsőn. A gyapotsálját elfeledte a sietségben és az, mint a legyőzöttek zászlaja, szomorúan lógott le a fogasról.

Iván nem érezte a hiányát. Úgy érezte, tűz kering az ereiben. A vére mind a fejébe tódult, onnan vissza a szivébe és ottan vésztjóslóan lüktetett. Iván kénytelen volt felsőkabátját felgombolni, mert azt hitte megfullad. A márcziusi szél metszően fújt, ólmos eső hullott, de Iván mit sem érzett, belső forróságát nem hűtötte le semmisem, kifutott a Dunapartra és csak ott hült le a vére nagysokára. A fogai aztán egyszerre vaczogni kezdtek, a térdei meginogtak és ő halálra áthülve, támolyogva tért haza.

Nagybeteg lett; az orvos aggodalmasan csóválta a fejét. A jó néni és Mária kisírták szemük összes könyeit, Pista halkan, szomorúan beszélgetett a mellékszobában Klárikával. Halotthalványan, panasztalanul feküdt Iván a kórágyon, érzéketlenül minden iránt, a mi körülötte történik, csak az orvosságot utasította vissza makacsul. A jó néni nem ösmert többé az ő szelid, engedelmes Ivánjára. Az orvos veszélyes tünetnek tartotta ezt az apáthiát.

Ha ebből valamivel föl lehetne rázni, talán még sikerülne meghosszabbítani az életét. Valami rendkívüli, váratlan örömhírt kellene közölni vele.

— Megvan! — kiáltott föl a néni diadalmasan, és a remény tüzével a szemében, bement a beteghez.

— Iván, kedves Iván — mondá legszelidebb hangján — figyelj reám, ne ufasítsd vissza olyan makacsul az orvosságot. Az egészséget ad neked és erre szükséged van, föl kell gyógyulnod, mert öröm, nagy örömben lesz részünk mindnyájunknak. Klárika, a kit te is mindig úgy szerettél, a mi jó Kláránk rövid idő mulva egészen mihozzánk fog tartozni. Pista eljegyezte őt... itt vannak a mellékszobában. Akarod, hogy behívjam őket? Klára úgy szeretne látni téged... folyton sír és imádkozik, hogy fölgyógyulj...

A beteg összerázkódott, fölnyitotta szemeit és azok túlvilági fényben ragyogtak mikor az öreg néni aggályos tekintetével találkoztak.

— Klára! — susogták lázasan, vértelen ajkai és széttárta sovány karjait, mintha magához akarná ölelni a szép leányt.

— Behívjam? — kérdezte az öreg asszony reszkető hangon.

— Látni akarom — mondta lehelletszerűen a beteg és megpróbálta fölemelni a fejét, de az erőtlenül hullott vissza a párnára. Szemében ott ült a vágy,

még egyszer látni az imádott leányt és a néni készségesen szaladt behívni Klárát és hálát adott Istennek, hogy Iván végre megszólalt.

Mikor azonban visszatért Klárával, a beteg már lehunyta a szemét, viaszksárgaság terjedt el arczán, a karja mereven csüngött alá, halott volt...

Zokogva állták őt körül.

Az öreg asszony kétségbeesve tördelte kezeit.

— Minek is szóltam? — nyögte egyre fájdalmasan — az öröm megölte őt.

Pedig a bánat volt.

A NÁSZAJÁNDÉK.

Klára az állótükre előtt épen a kalapját akarta föltenni, mert látogatóba készült, midőn belépett a férje, Horthy Ákos.

Az ügyvédjétől jött; rekedtes, remegő hangon mondta a feleségének:

— Készülsz valahová? Beszédem lenne veled.

Klára megdöbbenve fordult vissza erre a hangra és megpillantva férjének halálsápadt, dúlt arcát, ijedten kérdezte:

— Mi bajod? Beteg vagy?

Horthy erőtlenül rogyott le egy drága perzsa szőnyeggel beborított kerevetre és sötéten felelte:

— Ülj ide mellém, Klára, komoly dolgokat kell közölnöm veled.

Az asszony hirtelen letette a kalapját és a férje mellé ült. Várakozásteljesen, ijedten nézett rá, de Horthy lesütötte a szemét és hallgatott.

— Szólj! Mi történt? — sürgeté őt Klára.

Bátortalanul, habozva kezdte a férj:

— Egy vallomással tartozom neked, Klára, a mit már régen meg kellett volna tennem, de nem volt bátorságom hozzá, mert szeretlek... kiméini akartalak. De most már nem odázhatom el a dolgot... meg kell tudnod mindent...

Igen, Horthy Ákos már régen föltette volt magában, hogy föltárja anyagi helyzetét a felesége előtt, de sohasem volt bátorsága ahhoz. Hogyan is lett volna? Miképen mondja meg ő egy fiatal, körülrajongott, elkényeztetett asszonynak, a kit bálványozott és a kivel öt év óta a legboldogabb házasságban élt, hogy ime ennek a ragyogó, csillogó életnek vége van, mert pénze, hitele elfogyott, a fényes hivatal, a mivel olyan régen biztatják, csak délibáb volt és ő mehet vissza a falujába, ha ugyan lesz még miben gazdálkodnia és erősen megterhelt birtokát nem árverezik el a hitelezők.

Hogyan mondjon meg ő ilyet az ő szépséges Klárájának, a kinek az élete eddig csupa derűből, örömből állt és a kinek sejtelme sem volt: mi a gond, pénzhiány, a nyomor.

Klárát már a szülei házban is kényeztették. Fényben nevelték, bár az apja csak magas állású, előkelő hivatalnok és különben vagyontalan ember volt. De a dús jövedelemből telt fényre, élvezetre és mikor Klára apja behunyta a szemét, a legjobbhoz szokott leány már Horthy felesége volt. Miatta

költözött Horthy a fővárosba, mert félt, hogy Klára nem szokik majd bele a falusi életbe, miatta adta bérbe a birtokát, miatta igyekezett hivatalba jutni és költekezett őrülten, erején felül, csakhogy az asszony minden, még ki nem mondott óhaját is teljesíthesse. Persze, ilyen körülmények között a jövedelme sohasem volt elég. Hogy azt gyarapítsa: a tőzsdén próbált szerencsét és mivel eleintén nyert, ez merészebb játékra bátorította őt. A meggazdagodási láz erőt vett rajta és ebbe még egy hatalmas tényező: a féltékenység is kergette. A féltékenység volt oka annak is, hogy zilált anyagi viszonyait annyira titkolta felesége előtt.

Mert Horthy észrevette, hogy egyik jó barátja, Béldi Feri, szép, előkelő, dúsgazdag fiú, beleszeretett a feleségébe. Feri mindennapos volt Horthyéknál és a szépséges, kissé tetszvágyó Klára, kinek hizelgett a szép, gazdag férfi hódolata, talán kedvesebben bánt vele, mint többi hódolóival. Mikor azonban észrevette, hogy a dolog komoly fordulatot vesz, Béldi kezdi a fejét veszteni, Ákos pedig féltékenységével gyötri, annyira tartózkodóan bánt imádójával, hogy az egészen elmaradt házuktól. De Béldi azért nem titkolta, hogy őrülten szerelmes Klárába — mert az asszony hidegsége csak olaj volt szerelmi lángjára — és ki is nyilatkoztatta többek előtt, hogy, ha Horthyné elválna az

urától, ő azonnal nőül venné őt. Persze ezt besúgták a férjnek és Klárának is elmondták. Ez a dolog megzavarta Ákos nyugalmát, veszélyes vetélytársat látott Béldiben, mert tudta, hogy az arany csillogása nemcsak a gyönge nőket, de erős férfiakat is letérített már az erény útjáról és ő remegett, hogy Klára gyönge lesz a kisértéssel szemben, ha majd a nélkülözés bekopogtat az ajtaján. Azért titkolta előtte, a meddig lehetett, anyagi zavarjait, azért övezte őt körül továbbra is a nehezen megszerzett fényűzéssel.

De szerencséje a tőzsdén nem tartott sokáig, egy nagyobb pénzveszteség pedig végromlását okozta. Nem volt menekvés többé. Fényes háztartását föl kell oszlatnia, a további megélhetésre pedig egyéb kilátása nem volt, mint visszavonulni falusi birtokára, a mit éveken át tartó megfeszített munkával, talán kitisztáz majd valahogy a sok adósságtól. Nehéz küzdelemteljes évek álltak előtte. És még ez nem volt minden, mert súlyos helyzetéből a kibontakozás is nehéz volt. A zsebei üresek, hitele megszünt. Honnan vegyen pénzt, hogy kifizesse a hátralékos házbért, szállítók kiegyenlítetlen temérdek számláját, miből viselje az átköltözés költségeit? Ki akarta kerülni a szégyent, hogy házberendezése dobra kerüljön, de hogy ezt meggátolja, legalább is négyezer koronára volt szüksége. E miatt

volt az ügyvédjénél és könyörgött, hogy az pénzt szerezzen, de az ügyvéd nem sok reményt adott.

Klára szótlanul, visszafojtott lélegzettel hallgatta férje vallomását. Elsápadt arczán az izgatottságtól tűzrózsák nyiltak lassankint, sötét szemei vészes fényben égtek. Ott ült drága látogatóruhájában, melynek muszlin fodrai gyorsan emelkedtek a gyönyörű asszony formás kebelén. Fehér, ápolt kezeit görcsösen fonta együvé, piros ajkait összeszorította, mert erővel vissza akarta fojtani a torkát szorongató sírást; de egyszerre csak remegni kezdett, kétségbeesett kiáltásban tört ki és zokogva borult férje nyakába. Sírt, keservesen sírt. Mit is várhatott tőle a férje egyebet? Egy elkényeztetett, elszoktatott asszony, a kibe a szülei, a férje, mesterségesen oltották bele az önzést, mi mást tehetett volna, mint hogy megsiratta önmagát, a jólétet, a fényűzését, a szórakozásokat, a szép ruhákat és mindazt, a miről ezentúl le kell mondania.

Horthy némán ölelte magához a síró asszonyt; feleségének könyei s a szerencsétlenség annyira megtörték, hogy egyetlen vigasztaló, bátorító szót sem tudott Klárának mondani. Valami tompa zsibbadás vett rajta erőt, a közönynek, elfásultságnak egy neme minden iránt; mintha minden érzése, minden gondolata, minden tettereje megkövesült volna. Úgy érezte, bármi történnék most, ő nem

lenne képes a legkisebb ellentállást is kifejteni. A végzet leteperte és ő bénultan, tehetetlenül nézte összedőlt boldogságának romjait.

Klára görcsös zokogása végre megszünt. Az asszony kibontakozott férje karjaiból és letörülve könyeit, mintha rossz álomból ébredne, tájékozatlanul tekintett körül és e közben megpillantotta tükörmását a szemközti falitükörben. Sírástól kipirult arcz meredt rá kétségbeesetten, apró füleiben fölcsillantak a pompás tüzű, óriási gyémántbutonok, melyeket Ákos vett neki nászajándékba. Kedvencz ékszere volt és a legértékesebb. Öntudatlan, hirtelen mozdulattal nyúlt Klára a fülbevalóihoz, mintha meg akarná óvni azokat... Mereven nézett maga elé pár pillanatig... aztán fölkelt és csöndesen kiment a szobából.

Horthy ott maradt a kereveten és két kezére támasztva arczát, fájdalmasan töprengett tovább.

Vagy talán nem is töprengett... csak nézett maga elé automataszerűen és a gondolatok össze-vissza, értelmetlenül kóválygottak az agyában.

Meddig maradt így mozdulatlanul, eltompulva minden iránt, maga sem tudta. Nem adott számot magának negyedórák vagy órák multak-e el azóta, hogy Klára itt csüngött a nyakán és zokogott. Szegény Klára! A visszaemlékezés a szeretett asszonyra kissé fölrázta apáthiájából.

Keresve nézett körül, aztán hívta őt, de senkisem felelt. Zugó fejjel, mert iszonyú főfájást érzett, támolygott Horthy Klára keresésére, de Klára nem volt sehol. Ekkor hirtelen, valami megmagyarázhatatlan félelem szállta meg Ákost. Valami balsejtelem azt súgta neki, hogy a felesége örökre elment és nem fogja őt soha többé látni. Rettenetes gyötrő fájdalom szorította össze a szivét; ez a fájdalom elviselhetetlen szenvedést okozott neki. Megnyomta a villamos csengő gombját.

— Nem látta a feleségemet? — kérdezte a belépő szobaleánytól.

— A nagyságos asszony már rég elment hazulról — felelte a szobaleány.

Tehát elment! Csakugyan elment! Eltávozott ilyen komoly pillanatban egyetlen szó, minden búcsu nélkül! Hová mehetett? Sétálni? Barátnőihez? Nem... nem... ilyen kedélyállapotban nem szokott egy asszony sem sétálni, sem látogatóba menni! Egy vigasztaló, bátorító szava sem volt a férjéhez... csak sírni tudott... aztán... megszökött. Mert kétséget sem szenved, Klára itthagyta őt! Megijedt a küzdelemteljes élettől, a nyomortól és szabadulni kívánt... Hiszen tudja, hogy Béldi minden perczben kész őt nőül venni és egész vagyonát a lábaihoz rakja... Talán már is nála van! — sugalta Ákosnak a féltékenység — és mialatt én

itt szenvedek... ők ketten... Ákos a fejéhez kapott, azt hitte megőrül... de ebben a perczben nyilt az ajtó és belépett Klára. Kissé zavartan, kipirult arczczal, erőltetetten mosolyogva közeledett.

— Klára! — kiáltott föl Ákos hirtelen megkönnyebbülve, de a másik pillanatban már ismét fölébredt benne a gyanú és nyersen kérdezte:

— Hol voltál?

Klára odalépett a férjéhez és minden felelet helyett kinyitotta kis kézitáskáját, kivett abból néhány bankjegyet és azt átnyujtva férjének, remegő hangon mondá:

— Ezért voltam.

A pénz láttára — ötezer korona volt — Horthy nem fojthatott vissza egy meglepett örömteljes fölkiáltást, de a féltékenység nyomban rá iszonyú gondolatot sugalt neki és az asszony zavara, remegő hangja, minden nagyon valószinűvé tette ezt a föltevést. Mert ki adhatott volna Klárának ily nagy összeget, ilyen hirtelen, ha nem...

— Honnan vetted ezt a pénzt? — kiáltotta Horthy magánkívül és durván megragadta Klára karját.

Az asszony ijedten, megdöbbenve nézett a férjére... nem értette őt.

— Felelj! — szólt Horthy halálsápadtan — tudni akarom, hol voltál olyan sokáig és ki adta a pénzt!?

Klára agyában egyszerre világosság támadt, ijedtsége, megdöbbenése megszünt és egyszerűen felelte:

— Végig kellett járnom nagyon sok ékszerészt, a míg megfelelő árt tudtam kapni a fülbevalóimért.

— Hogyan?... Te eladtad a... — és Horthy szeme kereste Klára füleiben a csillogó gyémántokat... de azok eltüntek onnan. — Eladtad a nászajándékomat... — dadogta meghatottan — a legkedvesebb ékszeredet... és ezt miattam, én értem?!... — Két könycsepp nedvesítette meg a férj szemét, a szava elfult. — A balsorsban is szeretsz tehát? — tagolta végre ellágyulva, túlboldogan és kitárta a karjait.

— Jobban, mint valaha! — felelte Klára lelke mélyéből és a férje karjaiba borult.

Mindketten sírtak, de ezek a könyek édesek voltak, mert a boldogság forrásából fakadtak.

TÉVEDÉS.

— Eh! — mondta Gánóczy Józsi úgy a bőjt vége felé — nyomoruság, igazi nyomoruság az élet, ha az ember szegény! A szegény embernek még szeretnie sem szabad, mert csak nem nősülhet meg a nyomorult kis fizetésére!

— Miért ne? — kérdezte Erzsébet félénken. A kik szeretik egymást, kevéssel beérik. Aztán ha a férfinak kevese van, vegyen el olyan leányt, a kinek szintén van jövedelme.

— Ugyan, hagyd el! Gazdag ember nem adja oda a leányát egy szegény kis hivatalnokhoz.

— Nem úgy értem... de mai nap elég leány van, a ki szerez! — vélte Erzsébet kissé bátortalanul.

— Mit? A feleségem munkájából éljek? Soha! — vágta vissza Gánóczy önérzetesen. — Az én feleségem ne dolgozzék házon kívül. Legyen egészen az enyém! Vigye a háztartást, nevelje a gyermekeket! Oh! ha legalább kineveznének pénztárnok-

nak, az más volna. Épen üresedés van nálunk. De nincs semmi protekcióm! Ha ismernék valakit, a ki beajánlana a vezérigazgatónál, mert természetesen az öreg Havastól függ minden!

— Hogy mondod? Havastól? Havas Ferenctől? — kiáltott föl élénken Erzsébet. — De hiszen én évekig tanítottam Havaséknál; magánórákat adtam a három Havas leánynak. Nagyon szerettek. Én beszélhetnék érdekedben a vezérigazgatóval.

— Igazán? — kiáltott föl Gánóczy kitörő örömmel és megragadta rokona kezét — Megtennéd ezt értem, Erzsébet?

És a csinos fiú olyan forrón szorongatta a kis kezét, olyan melegen nézett a leány szemébe, hogy annak minden csepp vére a szivébe tódult.

— Kételkedhetsz benne? — felelte szinte hebegve a fiú tüzes pillantása alatt.

— Nem — felelte Gánóczy komolyan — soha egy perczig sem kételkedhetnék benned Erzsébet. Te vagy a legnemesebb, legönzetlenebb nő a világon és nem is tudod...

De nem fejezte be a mondatát, mintha félne sokat mondani, hanem a helyett az ajkához vonta a tanítónő kis kezét és forró csókot nyomott reája.

Túlboldogan gondolta ezalatt Erzsébet:

— Tehát mégis igazuk van a leányoknak, Józsi szeret, Józsi nőül akar venni!

Mert a déli szünet alatt tanítónőtársnői körülfogták őt és faggatták: ki az a szép fiatalember, a kivel olyan gyakran látják együtt szinházban s egyebütt. Már régen sejtették, hogy Erzsébetet valami különös érte, mert a leány egy időtől fogva egészen megváltozott. Nem csak az öltözékére fordított nagy gondot, de szokatlan derü ömlött el fehér, kissé szeplős és erősen rizsporozott arczán, világoskék szeme pedig sajátos tűzben égett.

Most már tudták valamennyien, hogy a szerelem okozta ezt a változást társnőjüknél, mert kétségtelen, hogy Erzsébet szerelmes abba a csinos fiatalemberbe. És az öregebb tanítónők irigykedve, a fiatalok kiváncsian és valamennyien hevült arczczal, kigyúlt szemmel faggatták, mikor lesz az esküvő? Mert mindnyájuk szivében fölébredt a remény, hogy ők is találhatnak még férjet, ha a már nem fiatal Erzsébet ilyen csinos, nagyon csinos fiatalembert talált magának. Mert Erzsébet bizony már néhány éve viselte formás vállain a három keresztet és ha mindeddig csak titokban lappangott a szivében egy érzés és nem mert képzeletében alakot ölteni a titkos vágy, annak a Gánóczy és közte lévő korkülönbség volt az oka. Ez volt a gát, mely érzelmeit, reményeit, vágyait visszaszorítatta a kicsiny szívbe és nem engedte a józan ész területére. De miután a világ nem vette észre ezt a

korkülönbséget és társnői egész természetesnek találták, hogy Gánóczy Józsi őt nőül vegye, Erzsébet bátorságot merített és növekedő önérzettel ismételgette magában: Miért? Miért ne lehetne Józsi a férjem?

Hogy ne ment volna hát örömmel az öreg Havashoz Józsiért könyörögni, mikor annak burkolt szavaiból megértette, hogy csak a szorult anyagi körülmények gátolják a nyilatkozásban. Minő jellem! Nem akar köszönni a feleségének semmit sem, nem akarja, hogy az asszony dolgozzék érte! Pedig mily szivesen tenne meg Erzsébet mindent Józsiért. Mindent! De legyen akaratja szerint. Kicsikarja az öreg Havastól a kinevezést, aztán... Ha Erzsébet erre az «aztán»-ra gondolt, szédület fogta el a nagy boldogságtól, mert ez az «aztán» azt jelentette, hogy ő menyasszony lesz.

Az öreg Havas nagyon jól fogadta leányainak egykori tanítónőjét és Erzsébet olyan melegen könyörgött rokonáért, hogy a kedélyes öreg úr mosolyogva jegyezte meg:

— Ej, ej Erzsébet kisasszony! Nem lappang a maga kérése alatt valami?

— Rokonom életboldogsága függ e kinevezéstől — felelte hévvel a leány.

— És a magáé nem? — kérdezte a vezérigazgató kötekedve. Erzsébet arcza vérvörös lett.

— Talán, — felelte elhaló hangon.

— Nos akkor, — szólt Havas — rajta leszünk, hogy az életboldogságát előmozdítsuk. Megmondhatja rokonának, hogy kinevezésére bizton számíthat.

Túlboldogan tért haza Erzsébet; alig várta, hogy elmondhassa a jó hírt Józsinak. Mikor aztán Gánóczy estefelé belépett Erzsébethez, a leány átszellemült arczczal, e szavakkal fogadta:

— Győztünk Józsi! A kinevezésed biztos, a vezérigazgató megigérte.

Gánóczy magánkívül az örömtől, alig tudott szólni.

— Lehetséges-e? — dadogta. — Hogyan köszönjem meg ezt neked? — aztán mintha hirtelen eszébe jutott volna mi volna a megköszönés leghelyesebb módja, magához ölelte a piruló leányt és megcsókolta.

Erzsébet azt hitte, a mennyországban van.

Józsi pedig folytatta:

— Bocsáss meg Erzsébet, hogy elragadtattam magamat, de a szivem túlárad a boldogságtól, mert te nem tudod, mit jelent számomra e kinevezés? Nem csupán az előmenetelt, a fizetésjavítást, többet, sokkal többet annál: az életboldogságomat. Mert most már házasodhatom, most már van bátorságom megkérni a leányt, kit szeretek! — kiáltotta Józsi fénylő szemmel.

Erzsébet lesütötte az övéit és a szíve annyira dobogott, hogy félt, hogy meghasad a nagy boldogságtól.

— Mert szeretem, Isten a tanum, mennyire szeretem azt a leányt!

Erzsébet csodálkozva pillantott föl; Józsi elértette, hogy a leány nem tudja kiről beszél és kissé higgadtabban folytatta:

— Az igaz, te nem is tudod miről van szó! Ne gondold, hogy bizalmatlanságból hallgattam eddig, de vannak dolgok, a mikről az ember nem örömest beszél. A farsang alatt megösmerkedtem egy leánykával, alig 18 éves, szende mint a galamb és a papájának kétemeletes háza van a Józsefvárosban. Szeretjük egymást, de a leány apja szükkeblü polgárember és keveselte az állásomat. Nem volt bátorságom Mariskát megkérni. De most... most hogy pénztárnok leszek, mit gondolsz, csak nem kapok kosarat?

Erzsébet, kinek minden csepp vére eltünt az arczából és emberfölötti módon vett erőt magán, hogy el ne árulja érzelmeit, tompa hangon, gépiesen tagolta:

— Nem kapsz kosarat...

EGYIK A KETTŐ KÖZÜL.

Az öreg Dombrádyné nem tudott vigasztalódni a leánya halála óta, pedig vigaszt találhatott volna annak hátramaradt kis gyermekében, ha jobb egyetértésben élt volna a vejével. De az megférhetetlen, kapzsi ember volt és gyermekével akart pressziót gyakorolni az anyósára. Hetekig nem bocsájtotta a kis fiút a nagyanyjához, ha nagyobb pénzösszeget akart kicsikarni és ezer módját tudta, mint kinozza az öreg asszonyt, hogy czélhoz jusson.

Megunta ezt Dombrádyné, de megunták a fiai is, nevezetesen Andor, a ki az anyja mellett élt, mert a másik, Pista, a huszárfőhadnagy, a vidéken állomásozott.

— Ha megházasodnátok minden másként lenne — mondta gyakran Dombrádyné, — mert ha családotok lenne, én sem csüngenék annyira azon az egyetlen unokán!

És addig nógatta Andort — mert a huszár hallani sem akart a házasságról — míg az csupa

gyengeségből és ama reményben is, hogy ily módon kijátsza sógorának fondorkodásait, belement az anyja terveibe.

Andor nem idegenkedett a házasságtól, talán nem is gondolkodott nagyon fölötte: ő a pillanat embere volt. Sok tehetséggel festett és ha szegénynek születik, sokra vihette volna, de puhán nevelve, csak kedvtelése szerint dolgozott; nem volt meg a kellő szorgalma, sem kitartása. Ezer terv nyüzsgött mindig a fejében, de ha egyszer a vázlatot elkészítette, belefáradt és ritkán végzett be valamit kellőleg. A befejezetlenség, habozás, ingadozás már a lényében rejlett. Igazi művészlélek, csupa impresszió. Ilyen impresszió alatt kérte meg Daruváry Miczike kezét is. Egy hosszú vacsora alatt egymás mellett ültek és a festő hamarosan belebolondult Miczikébe, bár a leány épen ellentéte volt annak, a mi neki a nőkben tetszett. Ő júnói alakú, barna nőkért rajongott, Miczike pedig szőke volt, fehér mint a galamb, törékeny, mint valami czukrosbaba. Szinte kedve lett volna az embernek őt egy habos-torta tetejére felállítani. De lehet, épen ez az ellentét előbbi szerelmeihez ragadta meg a művész lelkét és ezt a gyönge pillanatot azonnal kihasználta Dombrádyné.

Túlboldog volt, mikor Andornak odaigérték Miczikét és táviratilag tudatta a jó hírt a huszár

fiával, a ki mivel régen kért három havi szabadságát épen megkapta, az első vonattal indult az övéihez.

Pista nagyon csinosnak találta jövendőbeli kis sógornőjét és huszáros őszinteséggel meg is mondta azt neki. Miczike elpirult és lesütötte szemét a barna bajuszú fiú tüzes pillantása alatt. Neki tulajdonképen mindig a barnák tetszettek, olyan férfias, deli alakok, mint a huszár és ő maga sem értette, miként tudott mégis olyan gyorsan beleszeretni Andorba, a ki sápadt arczával, világos szemeivel, sötétszőke szakállával, hanyag testtartásával, nagyon érdekes, de cseppet sem férfias megjelenés volt.

De a fiatal leányok csak ábrándoznak, álmodoznak és maguk sem tudják mit akarnak, míg eljő az a valaki, a ki érti a módját, miként beszéljen velük és az első szerelmes szóra aztán lobot vet a kis szivük, mint a száraz szalmakazal.

Andor meglehetős lelkesedést tanusított menyasszonya iránt vagy két hétig. Kis arájának naivitása, pirulása, leplezetlenül kimutatott szerelme mulattatta őt, hizelgett a hiúságának, de az eljegyzés estéjén már szórakozott volt és a rákövetkező napokon gyakrabban kérte föl különböző ürügyek alatt Pistát, mentené ki őt menyasszonya előtt, ha szinházba vagy máshová kellett együtt menniök.

Pista eleintén jóhiszeműleg teljesítette bátyja kérését, de később mégis föltünt neki Andor gyakori elmaradása és épen kérdőre akarta őt vonni e miatt, mikor a festő őt megelőzve — mintha Miczike a világon sem lenne — lelkesedéssel kezdett beszélni neki egy szép leányról, kit rövid idő előtt ösmert meg csak.

A leányt Adélnak hivták, szinitanodai növendék és nagyon szép volt; egészen az a genre, a mi Andornak tetszett. Tüzes, magas, barna leány, pikáns arczczal. Olyan lelkesedéssel beszélt róla Andor, hogy Pistában elhült a vér. Nem volt ő sem valami erkölcspapoló, kalandja is volt elég s épen mivel szerette a változatosságot, irtózott a házasságtól; de még sem tartotta helyesnek, hogy valaki vőlegény létére szinitanodai növendékek után futkosson.

Egyszerre kimondhatatlan szánalmat érzett Miczike iránt, mert már is úgy szerette őt, mintha családjukhoz tartozna. De tudta, hogy Andornak hiába beszél. Ösmerte a bátyját és félt, hogy ellenvetéseivel még inkább szitja a tüzet. Azért csak elővigyázatra intette őt, kérte, lenne óvatos, nehogy Miczike észrevegyen valamit és főleg ne hagyja magát Adél által befonatni.

— Nem ösmered Adélt! — kiáltotta a festő lelkesedéssel — az a leány maga az önzetlenség és

minő szellemes, mulatságos! Nagy művésznő válik majd belőle! És minő nemesen tűri szegénységét! Le fogom festeni őt, meglásd, minő föltünést fog kelteni ez a kép a tavaszi műtárlaton! Óriási sikerem lesz... aztán, aztán... Isten neki, elveszem Miczikét — tette hozzá megadással — és mintaférj lesz belőlem.

— Hóbortos művész te! — felelt vállvonva, félig tréfásan, félig boszusan Pista.

De e naptól kezdve kettőzött figyelemmel, gyöngédséggel bánt bátyja arájával, mintha kárpótolni akarta volna őt Andor mulasztásaiért. Bizonyos meghatottságot érzett a közelében, olyan szánalomfélét, a mit egy áldozat-bárány látása kelt bennünk.

Sokszor kedve lett volna Andort rábeszélni, szakítson inkább a menyasszonyával, ha nem szereti őt eléggé. De elmult a bátorsága, mikor Miczikét olyan rajongó szeretettel hallotta beszélni a vőlegényéről. Andor képezte a beszélgetésük főtárgyát; róla, az ő gyermekkoráról kellett Pistának folyton beszélnie. Miczike kifogyhatatlan volt a kérdésekben, néha azonban hirtelen elhallgatott, mintha belefáradt volna a lelkesedésbe, vagy az erőlködésbe, fáradtan visszadőlt székébe és sajátságos szórakozottsággal, merengve nézett maga elé.

— Nem... nem... — gondolta a huszár — ez

a filigrán kis leány annyira szereti Andort, hogy bele halna a szakításba! Az anyám meg kétségbe esnék, ha ez a házasság füstbe megy! Jobb, ha nem avatkozom semmibe és hagyom a dolgokat, a mint vannak. Andor csapodár szive hamar be fog telni Adéllal és az esküvőig ismét visszatér kis menyasszonyához.

De igazán nem értem Andort — folytatta monológját — hogy lehet egy olyan szeretetre méltó kis leányról a dragonyos termetü, összenőtt szemöldökü Adél miatt megfeledkezni!

Multak a hetek. Andor csak immel-ámmal látogatott el menyasszonyához, látszott az egész lényén, hogy terhére van a vőlegénykedés; Miczike is egyre csendesebb, visszatartóbb lett a vőlegényével, de tartózkodó lett Pistával is. Már nem beszélt neki Andorról, ha egyedül voltak, sőt sokszor nagyon is kínos hallgatás állt be közöttük és egyikük sem tudta, miként törje meg a csendet. Valami kimagyarázhatatlan feszült hangulat uralkodott, kínos fájó érzés gyötörte őket, a minek nem tudtak nevet adni, de mindketten érezték a súlyát. Egy délután meg épen könyek között találta Pista Miczikét. A síró leány kihozta sodrából a huszárfőhadnagyot. Besúgtak volna valamit Miczikének Adélról? Ijedten kezdte őt faggatni mi baja, de a leány heves zokogásban kitörve beszaladt a szobá-

jába. Pista is indult... a bátyjához. Ez az állapot már tűrhetetlenné vált.

Andornak pompásan berendezett műterme volt az Epreskertben. Itt festett, itt fogadta czimboráit. Az anyjánál csak étkezett és aludt; műtermében töltötte a nap legnagyobb részét. Mikor Pista nagy izgatottan betoppant a drága szőnyegekkel és műtárgygyal teli műterembe, nem kevésbbé fölizgatva találta Andort. A festő sietve gyömöszölt egy utiládába különböző ruhadarabokat, körülötte szétszórva hevert mindenféle előkészített tárgy, a mi bepakolásra várt.

— Utazol? — kérdezte meglepetve a huszár.

— Ma este — felelt idegesen Andor. — Nem állom ki tovább... néhány hétre a Rivierára megyek...

— Most? — kérdezte Andor nyomatékkal.

— Februárban van a saison!

— Nem azt értem a most alatt, de mit fog majd szólni a menyasszonyod?

— Eh! hiszen épen miatta utazom el! Végeznem kell vele... nem tudok megházasodni! — mondá hevesen. — Bármint is erőlködöm, hiába! Nem érzek magamban hajlamot a házasélethez, nem szeretem Miczikét!

— Ezt előbb kellett volna meggondolnod. Miért kérted meg?

— Az anyám hajtott bele. Meguntam a folytonos panaszait és egy perczig igazán azt hittem, meg fogom szeretni a menyasszonyomat. De nem megy! Sehogy sem megy! Művészember ne legyen lekötve! Rád számítok Pista, hogy azt tapintatosan add Miczinek tudtára.

— Rám ugyan ne számíts — kiáltott föl Pista dühösen — gyalázatos a mit művelsz! Megsértesz egy előkelő családot, elhagysz egy finom, ártatlan leánykát egy könyelmű teremtésért. Mert tudom, nem egyedül utazol?

A festő gúnyosan vállat vont és nem felelt a huszár becsmérlő szavaira. Persze, hogy vitte Adélt! Hogyne vitte volna?! Hiszen úgy bele volt bolondulva abba a szép leányba, a ki kiszámított kaczérsággal tudta a szenvedélyeit fokozni, hogy alig várta az elutazás perczét.

Pista tovább heveskedett. Kiméletlen módon odamondta bátyjának az igazságokat és mindjobban belemelegedett Daruváry Miczi előnyeinek fölsorolásába.

— Tudod mit? — vágott közbe gúnyosan a festő — vedd el te, ha olyan tökéletesnek találod azt a leányt!

— Bolond! — kiáltott Pista és vérvörös lett haragjában.

— Sohse haragudjál, csak tréfáltam — mente-

getődzött Andor — és ha épenséggel nem akarod magadra vállalni az ügy rendezését, majd levélben küldöm vissza a jegygyűrüt!

— Azt csak nem fogod tenni! — förmedt rá Pista és dühösen rágva bajuszát, sarkantyúit pengetve járt föl s alá a szobában. Valamin erősen gondolkozni látszott, a szemöldeit kegyetlenül összeránczolta. Végre így szólt:

— Durvaság lenne Miczinek a gyűrüt visszaküldened, majd intézkedni fogok, hogy ő küldje azt vissza neked.

És be sem várva a festő válaszát, hidegen bucsúzva hagyta oda a műtermet.

A legnagyobb lelkifurdalásban ment hazafelé. Maga sem tudta, miként kezdje a dolgot; kényes ügy volt nagyon. Mindenekelőtt az anyjával kellett közölni a dolgok állását. Még ez is. Az anyja bizonyára dühös lesz! Átkozott história! Csak már letelt volna a szabadsága és siethetne vissza az ezredéhez!

Rosszkedvűen nyitott be az anyjához.

— Szép dolgokat hallottam! — kiáltott rá ingerülten az öregasszony — jer és örülj neki...

— Mi történt?

— Miczike nem akar többé Andorhoz nőül menni, Most járt itt Daruváryné, szegény asszony kétségbe van esve és hozzám szaladt, hogy elmond-

jon mindent. A leánya már egy idő óta sírdogált, búsult titokban, de az anyja nem tudta belőle kivenni mi a baja; ma aztán anyjának unszolására kijelentette, hogy nem lehet Andor felesége, mert érzi, nem lenne boldog vele!

— Abban igaza van és jól teszi, ha így gondolkozik!

— Mit? hát csakugyan igaz? A te műved lenne a leány vonakodása? Daruváryné is téged vádolt...

— Engemet? — kiáltá elámulva a huszár — és vajjon miben lennék én hibás?

— Elforgattad a leány fejét, mindig körülötte settenkedtél és elbolondítottad! Csunya dolog ez, fiam! Csupa huszáros bravurból, hiúságból elhódítani a bátyád menyasszonyát! Minden örömöm, reményem volt ez a házasság! Most mindennek vége.

Pista úgy állt ott, mintha a villám sujtotta volna. Ezért találta hát könyek között Miczikét, ezért futott be előle a szobájába?

Remegő hangon kérdi a huszár:

— De honnan gondolja anyám, hogy Miczike csakugyan miattam akarja fölbontani az eljegyzést?

— Honnan gondolom? De hisz ez világos dolog! Vonakodnék különben Andorhoz menni? Aztán Daruváryné megtalálta a fényképedet a leánya imakönyvében!

— Lehetséges volna? — kiáltott föl magánkívül Pista — Miczike csakugyan szeretne? De hiszen akkor én vagyok a legboldogabb ember a világon!

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Azt anyám, hogy Daruváry Miczike mégis a menyed lesz, mert én veszem őt feleségül!

— Te? — kiáltott hitetlenül, öröm és kétség közt Dombrádyné. Ám látva, mint ragyog föl a fiának a szeme a boldogságtól, nem kételkedett többé. De hirtelen eszébe jutott Andor és a homloka egyszerre elborult.

— Mit fog szólni Andor? — szólt a rövidlátó anya majdnem félve.

A főhadnagy jókedvűen fölnevetett.

— Andoron búsulsz anyám?.. Andoron?!..

FELHŐK.

Az asszony elment vizitelni és a férj egyedül maradt otthon. Ez nagyon gyakran megtörtént az utóbbi időben. László igyekezett ugyan a feleségét jó móddal, diplomácziával otthon tartani, néha czélt is ért, de nem volt köszönet benne, mert az asszony rosszkedvű, unatkozott lett ilyenkor.

Lili szerette a férjét, de a szórakozás, változatosság életszükséglet volt nála, jóformán belenevelték ezt; keservesen látta ezt László, a ki csak otthonának, gyermekeinek, házi boldogságának szeretett volna élni.

Ezen alkalommal is mindent elkövetett, hogy a felesége odahaza maradjon, de Lili már teljes diszben volt, mikor a férje a szobájába jött. Új vizitruhájában valóban pompásan festett, ezt érezte ő maga is és szépségének tudatában ki kívánhatta volna tőle, hogy lemondjon apró diadalainak végigélvezéséről a különböző szalonokban, a hol várták őt?

— Laczika sír — szólt a férj, a lakosztály egyik távoli szobájából jövő gyereksírásra figyelmeztetve az asszonyt, mintegy utolsó argumentumként az otthonmaradására.

— Hallom, — felelte az anya, szemöldeit könynyedén összeránczolva — és igazán bánt, hogy ez a gyerek olyan síró-rívó természetű. De remélem, Gréte majd leszoktatja őt a sok hiábavaló sirásról. Gréte, az alig néhány nap előtt beállt német bonne, a bonneok gyöngyeként volt Lilinek beajánlva és Lili vakon bizott benne.

— Egyelőre azonban Laczika többet sír, mint valaha! — jegyezte meg a férj kedvetlenül.

— Ez természetes, — felelte az asszony nyugodtan — még nem szokta meg az új gondozóját és nem érti annak egy szavát sem. Ne kívánjunk egy két és féléves gyermektől lehetetlent!

— Nem is a gyermeket okozom, de talán mégis kegyetlenség, hogy annyira elkülönítjük őt most magunktól?

— Az ő javáért hozzuk meg ezt az áldozatot — felelte az anya, a kinek a hangjából nem igen érzett ki, hogy áldozatot hoz — így hamarább szokik majd Grétéhez. Ha ez egyszer megtörtént, Laczika fölszabadul a vesztegzár alól.

— Kegyetlen, hidegszivű anya — sugta valami Lászlónak, de ő mit sem szólt, mert felesége e

perczben feléje hajolt, hogy elbúcsuzzék tőle. Ez a nő, a kit szerelemből vett el, a kiben házasságuk kezdetén női eszményképének megtestesülését látta, daczára, hogy a róla táplált illuziókat most már erősen megtépdeste a tapasztalat, még mindig teljesen uralkodott az érzékein. Sőt most, öt évi házasságuk után, László mintha még forróbban, szenvedélyesebben szerette volna szépséges feleségét.

— Ha jó férj lennél — súgta az asszony — hét órakor értem jönnél Ligetiékhez.

— Nem!... ezt ne kívánd tőlem! — kelt ki hevesen a férfi.

— Akkor hát Isten veled, kis otthonülő medvém! Pá! Maga vadócz! Maga embergyülölő! — mondá tréfásan. — De azért szeretlek — folytatá, férje elkomolyodott arczát látva és olyan pillantást vetve férjére, hogy annak minden vére pezsgésbe jött és piros, puha, meleg ajkaival Lili hosszan, szenvedélyesen, a hogyan csókolni csak ő tudott, szájon csókolta a férfit.

Aztán elment. László pedig elbódítva az asszony csókja által, a legellentétesebb érzések között ülve maradt a felesége szobájában.

A gondolatok, refleksziók rohamosan ostromolták a lelkét, de lassan, hogy mulni kezdett a csók hatása, a magára hagyott férfi szivét mindjobban elöntötte a keserűség. És mikor kisvártatva rá eljött

az édesanyja és Lili után tudakozódott, a férfi kitört:

— Oh, mama! mennyire csalódtam ebben a nőben!

És kiöntötte anyja előtt szive bánatát.

— Emlékezik úgy-e — kezdé — minő egyszerű, igénytelen hajlamai voltak Lilinek, a mikor őt nőül vettem? Boldognak mondta magát, hogy fölszabadult a sok társadalmi kötelezettség alól, a mi elől az apja, a konzul házában, nem menthette föl magát. Azt mondta, belefáradt a folytonos kóborlásokba idegen országokban, a zajos szórakozásokba, a nyughatatlan életbe. Nyugalom után vágyott, visszavonult, házias élet, csendes örömek után. Azért vettem el, mert elhittem ezt neki. Ime, mondám, egy nő, a minő neked kell. Harminczéves, kiélvezte az élet felületes, léha örömeit, belefáradt a társaságba, sokat utazott, látott, a lelke művelt, a társasága vonzó, szórakoztató, az élet gyönyör lesz mellette. Még szép és üde, a legeszményibb feleség, a milyet magának, a zajos életbe hasonlóan belefáradt, harmincznyolczéves férfi csak kívánhat. És én, a ki, jól tudja mama, sohasem szándékoztam megnősülni, egyszerre elhatároztam magamat e lépésre; azt hittem megtaláltam az ideálomat. Lili házasságunk elején tényleg olyan volt, a minőnek az asszonyt megálmodtam. Csak nekem élt, kizá-

rólagosan az enyém volt. Nem kellett neki sem társaság, sem pipere. Örömest volt falusi birtokunkon és régi, leánykori ruháiban járt, mert ezekben tetszett nekem legjobban. Második gyermekünk születése után azonban egyszerre megváltozott.

A falut kezdte unni, már csak a fővárosban érezte jól magát, egyre-másra csináltatta a ruhákat, folyton azokon járt az esze. Ezt még megbocsátanám neki, mert végre is szeretem a feleségemet szépnek látni és elég gazdag vagyok, hogy a fényűzést elbirjam. De hogy a feleségem azért, mivel e szép ruhákat mutogatni akarja, minden délután magamra hagyjon: ez sok! Hát kedvesebb neki az idegenek társasága, mint az enyém? Itthon unatkozik, az emberek között feléled... Igen... Most, hogy már teljesen a hatalmában tud, kitör belőle az őstermészet: az asszony mulatni vágyó, szórakozást hajhászó felületessége és ő ezt nem is tartja többé érdemesnek titkolni előttem! Minek is tenné? Hiszen már a feleségem, gyermekeimnek az anyja, tudja, hogy szeretem őt és joga van fölöttem!...

Aztán hidegszivű anya! Róla ugyan senki sem mondhatja, hogy majomszeretettel viseltetik a gyermekei iránt! Inkább az eszével, mint a szivével szereti azokat. Most is... elzárja a kis Laczikát még előlem is, hogy az hamarább szokja meg idegen bonneját. A gyerek sír... és ő nyugodtan

el tud menni... zsurba megy trécselni! Oh! mama, mama! minő csalódás! A boldogságom megrom-lott, illuzióim egyenkint foszlanak szét... Mit tegyek? Szólj, tanácsolj... Hitted volna-e, hogy ilyen fordulatot fog venni a házasságom?

— Nagyon sötét szinben látsz mindent, édes fiam — felelte az anya higgadtan — és nagyon is önzően itéled meg a helyzetet. Mit vetsz a feleséged szemére? Hogy leánykorában unta a társaságot, most pedig örömét leli benne, ha barátnői, ismerősei előtt mutogathatja új boldogságát? De gondold meg csak, minő elégtétel, diadal ez számára! Mint harminczéves leány, bár szép és üde volt, mégis az idejét multa már, most ragyogó szépségű fiatalasszony lett. A gazdagság is új előtte; szülei házában számítva élt, most telemarok-kal szórhatja a pénzt. A fényűzés töméntelen örömforrása egy szép, fiatal nőnek, mert az szépségének fokozatát jelenti számára. Ne vegyük tehát tőle rossz néven, ha ő szép akar lenni, hiszen neked akar tetszeni! Vagy mondhatod, hogy ez nem így van?

— Nem, a szerelmében eddig nincsen okom kételkedni, de csalódtam benne másként, csalódtam a lelkületében. Hajlamaink nem egyformák; ő kifelé, én befelé szeretek élni. Lelkeink nem forr-hatnak egybe egészen és hogy ne legyen diszhar-

monia közöttünk, egyikünknek mindig föl kell áldozni az óhaját.

— Az élet folytonos áldozatok lánczolata; a házasság hasonlóan az.

— Hogyan, anyám? Te mondod ezt? Te a ki olyan példás házasságban éltél az apámmal?

— Példás volt a házasságunk, az igaz, de csak én tudom mibe került ez nekem!

— Hogyan?

— Mert én teljesen föláldoztam óhajaimat, hajlamaimat apád akaratának. Kedveltem én is a társaságot, szórakozást, változatosságot és mégis jóformán egész életemet csendes visszavonultságban, falun töltöttem. Mert apád is olyan otthonülő természet volt, mint te vagy és hozzá még nagyon féltékeny is volt. Házasságunk elején megkisérlettem a saját izlésem szerinti életet forszirozni, de ha az én óhajom szerint éltünk, az apád szenvedett, a féltékenység agyongyötörte és agyongyötört azzal engem is. Oh! fiam, sok keserves órán mentünk keresztül mi is; küzdöttünk, szenvedtünk, a míg végtére kialakult közöttünk a békés együttélés. Nagyon sok komoly pillanataim voltak; a lelkem föllázadt, hogy szivem minden óhaját, hajlamát el kell fojtanom, mikor azzal mit sem ártottam volna apádnak; föllázadtam az önzése ellen és voltak pillanataim, a mikor már-már elhidegültem

iránta. De aztán jöttetek ti és én bennetek kerestem és találtam szórakozást...

— Mert te példásan jó anya voltál, forrón szerettél minket; Liliben azonban nincs kifejlődve az anyai érzés... Ő nem gyöngédszivü a gyermekei iránt.

— Ebben talán igazad van; Lili inkább feleség, mint anya. De ha nem érzékeny szivű anya is, azért gondol a gyermekeivel és talán jobban fogja nevelni a gyermekeit, mint a gyenge anyák a majomszeretetükkel.

— Szóval, anyám, te azt találod, Lilinek van igaza, nem nekem?

— Azt találom, fiam, — felelte az anya komolyan — hogy azért, mivel a boldogságod nem egészen azon formában nyilvánul meg, mint te óhajtanád, nincs okod föllázadni. Tökéletes boldogság nincs a földön; ezt ne feledd, de esztelen az, a ki tulságos követelésekkel elrontja magának azt a keveset is, a mit a sorstól kapott.

Így beszélt még sokáig a józan, okos öreg asszony, a kit az élet megtanított az engedményekre, a kinek a jelleme, hajlamai sokban egyeztek a menyével, a miért is helyesen tudta megitélni a helyzetet és sikerült neki fia lelkében helyreállítani az egyensulyt.

— Anyámnak talán igaza van némileg — mondá

magában László, anyja távozása után — nincs okom az elcsüggedésre, de azért hiába! Akármit mond is, mégis csalódtam, csalódtam! Lili nem adta meg nekem azt a boldogságot, a mit igért!

E pillanatban ismét gyermeksirás verte föl a csendet. A kis Laczika sirt ujra, most még sokkal keservesebben. Az apa, fölizgatott lelkiállapotában nem tudta hallgatni a sirását és megfeledkezve a kis fiú vesztegzárjáról, a gyerekszobába sietett.

A szoba közepén állt Laczika és kis ökleit a szemére szorítva szívettépően sirt. Gréte hiába igyekezett őt kipróbált jó methodusával megnyugtatni.

Az ajtó küszöbén fölcsendült az apa beczézgető, hivó hangja:

— Laczika!

A kis fiú sirása mintegy varázsütésre megszűnt. Kis karjai aláhullottak, sirástól piros arczocskáján fölcsillant az öröm és a kis ember hangos sikolylyal szaladt az apja felé.

László a karjaiba kapta és elárasztotta őt csókjaival.

— Laczika papához megy játszani,.. úgy-e papa? édes papa! — kérlelte a kis fiú hizelkedve az apját.

— Velem jösz kis fiam, velem jösz — felelte az apa és az ellenkezni nem merő Gréte csodálkozása

közben, boldogan vitte magával kis fiát a szobájába.

Mikor aztán boldogan játszva ott ültek együtt a török kereveten, László gondolá:

— Nincs okom föllázadni. Hiszen végre is Lili szeret és nagy boldogságot: gyermekeket adott nekem! Elnézőnek kell lennem nekem is, mert anyámnak igaza van: «Tökéletes boldogság nincs e földön!»

ÉBREDÉS.

Mikor nagyon kimerültnek érzem magamat a szellemi munkától, elkedvetlenedem az emberek rosszaságától, az élet apró kellemetlenségeitől, terhemre van az utczai zaj, a kocsik dübörgése, a rikkancsok kiáltása, végignyulok a kerevetemen, behunyom a szememet és a nélkül, hogy aludnám, álmodom. Álmodom mindig egy és ugyanazon álmot. Azt képzelem, falun vagyok, valahol messze, messze, egy csendes zugban. Domb tetején épült, tágas, falusi házban lakom, melyet átjár a szellő, körülragyog a napsugár. A hálószobám óriási és világos, az ablakai nagy, virágos rétre nyilnak, honnan frissen kaszált szénaillatot hoz be a légáramlat a himzett, fehér mollfüggönyös ablakon át. A szobám butora nagyon egyszerű, kissé ósdi, de kényelmes és vonzó, mint egy régi jóismerős megöregedett arcza. Öblös karosszékek, a ruganyos kerevet, nagyvirágú, világos kretonnal vannak bevonva, az oszlopos mahagoniszekrények-

ből levendulaillat terjed, a nagy falióra ketyegése végtelenül barátságos, az ágyam nagy, széles, ruganyos és már látása is álomba ringat. Tudom, hogy ebben az ágyban nem fogok álmatlanul hánykolódni órákon át, mialatt fölizgatott agyam érdekes történetek kieszelésével fárasztja magát a napilapok vagy a kiadóm számára; ebben az ágyban nem fogok fölriadni a tovasiető korhelyek lármájától, álmomat nem űzi tova a gond. Mert hiszen ebben a nyugalmas falusi lakban csendesen, békességesen fognak folyni a napjaim. A rágalom, a rosszakarat nem jut el hozzám, sem a kétség, az aggály, a féltékenység, csupa gyötrő gondolatok, a boldogságot fenyegető vészfelhők, mert ott, távol a világ zajától, az anyagi jólétnek fogok élni csupán. Csak azt fogom tenni, a mi jól esik. Óriási sétákat árnyas erdőkön, zöld réteken, hegyen-völgyön át, zuhogó patak mentén, kéjjel szivom be az ózonos levegőt, hallgatom a madarak énekét és ha gyönyörteljes sétámból hazatérek, jól megterített asztal csupa jó falattal fog várni reám. Abban a szellős, napsugaras házban kitünően fogok enni és nagyokat aludni. Főleg az alvás gyönyörének örvendek ilyenkor. Alhatom gondtalanul, háborítlanul nagyokat, hosszan és nem fogok félni az ébredéstől!

— És azt hiszi, el tudna lenni csak nyolcz napig is így, minden szellemi táplálék nélkül? — kér-

dezte kétkedve Donát, a dalairól hires zenész és hihetetlenül nézett Terézre, a még fiatal és szép írónőre.

— Nem lennék szellemi táplálék nélkül — felelte Teréz. — A szobámban egy nagy könyvesszekrény is állana és a könyvárusom megküldené nekem az irodalom legújabb termékeit. Zongorám is lenne abban a békességes házban.

— Szóval: falun óhajtana lakni? — szólalt meg Teréz második vendége, Imrey Béla, a földbirtokos és mialatt ezt mondta, szemeiben fölragyogott valami reménysugár féle.

— Nem tudom — felelte álmodozva Teréz — álmomban nincs szó faluról, csak egy csendes, nyugalmas helyről, a hol nem bánt semmi, sem kétség, sem tépelődés, sem az élet gondja... Valami földi mennyország, paradicsombeli állapot az, a miről ábrándozom; vágy a nyugalom után, a mit, azt hiszem, minden zaklatott ember érez, néha öntudatlanul is, a szive mélyében.

— Szóval: ebben a szellős, napsugaras lakban összpontosítja ön a földi paradicsom fogalmát — szólalt meg újból Imrey, sajátszerű felindultsággal nézve Terézt, ki fehér, lágyan aláomló ruhájában, a mint ott ült hanyagul megdűlve a hintaszékben, mintha folytatta volna álmát és nem vette észre, mint lángol föl Imrey szeme, mialatt őt nézi.

— És Ádám? — kérdezte finom mosolylyal

most Donát — mert csak Ádám is lesz ebben a földi paradicsomban, szép Éva?

— Ádám nem szerepel ebben az álomban — felelte mosolyogva az írónő — sem Ádám, sem a kigyó, sem a szerelem. Ha szeretünk, mindig szenvedünk kissé és a szenvedést ki akarom zárni az álmomból.

— Pedig szenvedés nélkül semmi sem tökéletes — vélte Donát. — A szenvedés az élet borsa, sava, ez az, a mi gyönyöreinknek értéket, ízt ad. Én nem kérnék a maga földi paradicsomából, a hol mindig minden simán és jól megy. Halálra unnám magamat, ha mindig csak a boldogságról kellene himnuszokat zengenem... Egy kis dalt komponáltam tegnap; a szivem mélyéből fakadt, csupa gyötrelem, fájdalom az egész! Nagyon szenvedtem, mialatt megírtam és mégis... ha tudná, mennyi gyönyör volt ebben a szenvedésben!

— Nem volna kedve eljátszani e dalt? — kérdezte Teréz, sötét pillájú, világos szemeit kérően emelve Donátra.

— Most nem... megbocsásson — felelte Donát — nem illenék az ön álmához...

— Úgy játszszék nekünk valami mást, mester — ragadta meg az eszmét Imrey élénken — egy kis Chopint, ha kedve van. Tegye meg, kérem, nagy örömet szerezne vele.

Donát furcsa szemekkel nézett Imreyre, mintha azt mondaná: Mióta szereted te Chopint, édes barátom, mikor eddig csak a magyar nótáért rajongtál? De pillanatnyi gondolkodás után gyors elhatározással, udvariasan mondta:

— Legyen óhaja szerint.

Átment a mellékszobába, a hol a zongora állt és miután lecsavarta a gázlángokat (mert csak félhomályban szeretett játszani) végigfuttatta újjait a billentyűkön. Halk, suttogásszerű melódia szívhez szólóan bontakozott ki a lágy akkordokból, melyek lassanként erőteljesebbekké váltak, míg végre kitörő szenvedély szólt belőlük. Szenvedély, tűz, aztán kétség, csüggedés, egy szenvedő szív panasza. És újra fölcsendült a halk, suttogásszerű dallam, a vezető motivum, olyan megindítóan, hogy a mellékszobában Teréz alig tudta visszatartani a könyeit. Pedig neki meg kellett őriznie hidegvérét, mert meghatottságát Imrey félremagyarázhatta volna. Imrey halk, szakadozott hangon beszélt hozzája... A mellékszobában ezalatt Donát tovább játszott szívrehatóan, megindítóan; a halk, suttogásszerű melódia újra s újra föl-fölhangzott, míg végre az isteni zene egy váratlan disszonáns akkordban végződött, mely úgy hangzott, mint egy szerencsétlen ember reménytelen fölkiáltása. Donát betette a zongorát és sajátszerű megindultsággal, lassan,

minden sietség nélkül újra fölcsavarta a gázlángokat. Mikor aztán belépett a mellékszobába, Imrey már búcsura nyujtva kezét, állt Teréz előtt. A földbirtokos arcza sápadt volt, az ajka reszketett egy kissé.

— Miért siet? — kérdezte Teréz elfogulatlanságot szinlelve. — Nem akar velünk meginni egy csésze teát?

— Legnagyobb sajnálatomra, ma nem tehetem — felelte Imrey udvariasan — várnak reám.

Teréz tudta, hogy Imrey a meghívását el nem fogadhatja, de tartozott neki azzal, hogy Donát előtt eljátszsza ezt a kis komédiát.

— Nagy élvezetet szerzett a játékával, mester — fordult most Imrey a zeneszerzőhöz — köszönöm önnek.

Kezet csókolt Teréznek és az ajtó felé indult. Donát ajkai körül elégedett mosoly játszadozott és csak akkor szünt meg, midőn az ajtó bezárult Imrey mögött. Most egyszerre komolyan, fürkészően, hosszan nézett Terézre, mint a gondolatolvasó, vagy az anya, ki vallatni készül gyermekét, bár sejteni véli a feleletet.

Teréz kényelmetlenül érezte magát és hogy Donát gondolatainak más irányt adjon, kérdezte:

— Gyönyörű volt, a mit az előbb játszott, mi volt az?

— Semmi... improvizáltam. Jobban mondva, kisértem a vallomást.

— Hogyan? azt képzeli...

— Nem képzelem, de tudom. Elmondjam, mit mondott Imrey, mikor engemet, véleménye szerint, ügyesen lerázva, egyedül maradtak?

— Kíváncsi lennék, barátom...

— Azt mondta: «Akarja, hogy megvalósítsam az álmát? Van egy dombtetőn épült lakóházam, az ablakai zöld rétre nyillanak; meg lesz ott mindene, parancsait egy hű rabszolga fogja lesni... Akarja tőlem elfogadni azt a házat? A rabszolgája, a legboldogabb ember akkor én leszek». Úgy-e ezt mondta körülbelül Imrey?

— Talán...

— És ön azt felelte... de nem... mondja el a feleletét önmaga, mert az asszonyok feleletei kiszámíthatatlanok...

— Azt feleltem — szólt álmodozva Teréz — hogy az álom, ha megvalósítjuk, megszünik álomnak lenni, minden ilyen megvalósítás kiábrándulással jár...

— Míg ellenben a való nem sejtett meglepetésekben részesít bennünket, nemde? — vágott közbe Donát.

— Úgy van. Tehát hagyja ő meg nekem az álmomat. Szegény fiú! De tehettem-e másképen? Az álmom megvalósulása tetszenék, de a rabszolga... az zavart.

— Az álma sem boldogítaná sokáig, Teréz, mert az olyan csendes, idillikus élet nem való hosszú időre nekünk, művészembereknek. Minket ide a fővároshoz, ehhez a taposó malomhoz kötött hajlamunk, vérmérsékletünk. Néha megundorodunk annak salakjától, ellankadunk idegölő fáradalmaitól, kábító zajától, de azért mégis mindig visszavágyunk ide, mert ez a mi talajunk, a hol nagyra nőttünk, itt tanultak szárnyaink repülni, itt szívjuk be a levegőt, a mi tehetségünket éleszti.

— Igaza van: átéreztem mindezt én is, mialatt Imrey beszélt és ön játszott. Azok az isteni dallamok más boldogságról beszéltek nekem, mint a mit Imrey ecsetelt előttem. Kimondhatatlan az, mit éreztem e perczben; az egész valóm megrendült, úgy megvoltam hatva, hogy alig birtam visszatartani a könyeimet, gondolkozni nem tudtam, csak ösztönszerűen, talán a szép zene szuggeszczionáló hatása alatt éreztem, hogy az életboldogsághoz más is kell, mint anyagi jólét, lelki nyugalom.

— Tudja, mi az életboldogság főfeltétele, Teréz? — kérdezte Donát, szép lelkes szemeit az asszonyra függesztve. — Az, hogy szeressünk és szerettessünk! És ne féljünk a szenvedéstől, ha egy szerető szivet szerzünk vagy megtarthatunk általa! Ezt akarták önnek tolmácsolni azok a dallamok és én boldog vagyok, hogy megtalálták szivéhez az

utat... hogy megértett! — szólt a zeneköltő szokatlan hévvel és keze öntudatlanul ragadta meg és szorította hosszan barátnője kezét.

— Mikor nem értettük meg mi egymást, Donát? Nem voltunk-e mindig őszinte, jó barátok? — kérdezte Teréz, elfogulatlanságot erőltetve, mert érezte, hogy a lelke megremeg egy édes, derengő sejtéstől.

— Úgy hittem én is... pedig mégsem... Nem, Teréz, én nem vagyok a barátja! Mert a barátság önzetlen... én pedig nagyon is önzően szeretem! — tört ki Donátból és növekvő hévvel folytatá: — Azt csak az előbb láttam, mikor az álmáról beszélt, mikor láttam, hogy van, a ki azt megvalósítsa, a mi nekem nem áll hatalmamban... mert csend, nyugalom, pihenés... a művészembernek osztályrésze nem lehet! A mi életünk küzdelem, folytonos küzdelem, a czél, az ideál felé... De az út a parnasszusig is könnyebb, ha kettesben teszszük meg, ha azzal osztjuk meg a küzdést, a kit szeretünk! És én szeretlek, Teréz! Nem mint barátod... Szerelemmel szeretlek! Mondd, van bátorságod? Akarsz tovább küzdeni velem?

— Akarok! — szólt Teréz fölragyogó szemmel, szilárd hangon és lelkesedéssel, átszellemülve nézett a művészet apostolára.

INTÉS.

Az ő eszméje volt ez az utazás. A mikor először beszélt arról a férjének, az gyenge ellenvetéseket tett: «Minek mennél a Balatonra? — mondta — te is, a gyerekek is, egészségesek vagytok, nincs szükségtek légváltozásra».

Erna belátta, hogy férjének igaza van és tulajdonképen egészen fölösleges nyaralni menni, a mikor valaki egy árnyas kert közepén, a saját házában lakik a Krisztinavárosban. De régi dolog, hogy a mikor az embernek mindene megvan, többet kíván. Erna is azért vágyott utazni, mert otthon mindene megvolt és addig hangoztatta, hogy ideges, kimerült, a háztartás agyon fárasztja, a cselédekkel való vesződség tönkreteszi, hogy végre is egész magától érthető dologgá vált, hogy Erna ő nagysága négy hétre az öreg szakácsnőjére bizza férjének és házának gondozását, ő pedig a Balaton langyos vizében erősítgeti majd fáradt idegeit.

Nagyon érdekesek az ilyen fürdözésre való előkészületek; sokszor mulatságosabbak, mint maga a fürdő-szezon. Az asszony azalatt az ürügy alatt, hogy a fürdőben erre is, arra is elkerülhetetlenül szüksége lesz, mindenféle fölösleges haszontalanságot összevásárol, a mit más körülmények között nem engedett volna meg magának. Mikor aztán csomagolni kezd, azon veszi észre, hogy akár divatárús boltot is nyithatna a sok beszerzett pipereczikkből. A csipkés selyemszoknyák, kaczér pongyolák, különböző sétaruhák, apró szegélyű selyem és batiszt blúzok, kalapok, ernyők, köpenyek kigondolása, megválasztása, nem kicsiség és egész lázba ejti az asszonyokat, úgy hogy ezalatt nem is tudnak egyébre gondolni.

Erna is, mialatt a varrónőkhöz, divatárúsnőkhöz szaladgált, próbált, változtatásokat rendelt, örvendett vagy haragudott, a szerint, a hogy megrendeléseit teljesítették, valóságos mámorfélében élt.

Hogy is ért volna tehát rá így okoskodni:

«Négy hétre elhagyom az én szegény jó uramat és míg én szórakozom, a hűs habokban lubiczkolok, ő fárad, izzad, dolgozik a meleg fővárosban. Ha pedig napi munkája után hazatér kámforillatos otthonába, üres szobákat talál, nem várja sem hitves, sem gyermek!» De ez még a jobb eset; máskép is történhetik.

Férj uram rosszul érezvén magát üres, sivár otthonában, fölkeresi víg garçon barátait, vagy hozzá hasonló szalmaözvegyeket és búfelejtésül a mulatozásnak olyan lejtőjére lép, a mely veszélyeztetheti boldog házaséletét a jövőben!

Ernát ilyesmi nem nyugtalanította. Eltelve uti-terveivel, ő csak önmagára gondolt s legföljebb, mikor a férje gyöngéden megölelte, érzett valami szívszorongás-félét, olyas valamit, mintha ez a négy heti fürdözés még sem volna tökéletes, ha a férje nem lesz mellette. De gyorsan tova űzte ezt a kényelmetlen érzést. Gyerekség! Csak nem fog hét évi házasság után érzelegni; aztán a férje megigérte, hogy e négy hét alatt egyszer meg is látogatja!

Közeledett az elutazás napja!

Erna óriási uti kosarát pakolta.

A szobában szanaszét hevert a sok szebbnélszebb pipereczikk. Valamennyi ő nagysága szépségét fogja hirdetni a balatonföldvári korzón.

Mikor legjavában csomagolt, betoppant hozzá egyik régi bizalmasa, Balázs Józsiné, egy középkorú özvegyasszony, a kinek semmi dolga nem lévén, ráért a mások ügyeivel foglalkozni és főleg értette, miként lehet a legszeretetreméltóbb arczczal kellemetlenségeket mondani felebarátainak.

— Tehát utazol, Ernácskám? — így kezdte —

jól teszed, nagyon jól teszed. Minek is maradnál épen te idehaza, mikor mindenki fürdözik, a ki csak teheti! Ámbár szükséged nincs rá és nem tudom, találsz-e majd Balatonföldváron annyi árnyékot, mint idehaza, a te pompás kertedben.

— De kérlek, a fürdők!

— Az már igaz! a Duna, a Császár-, Lukács- és Rudasfürdők nem vetekedhetnek a Balaton vizével. A szegény urad ugyan magára maradna, de hiszen van elég ismerőse, a hová eljárhat. Itt vannak mindjárt Belláék, ők boldogok lesznek, ha Árpád a távolléted alatt náluk tölti az estéit.

— Csak nem gondolod, hogy Árpád minden estéjét Belláéknál fogja tölteni? — kérdezte Erna ingerülten.

— Miért ne? — vélte ártatlanul a másik.

— Mert ez szükségtelen, mert én nem akarom... tört ki Erna izgatottan.

— Féltékeny lennél? — szólt csodálkozást szinlelve az álbarátnő, bár jól tudta, hogy Erna életében a fekete pont Bella volt.

Bella sok nyugtalan órát szerzett neki. A férje révén rokonságban voltak és így nem kerülhette el őt, bár gyülölte azt a nagyon szép, nagyon ünnepelt és nagyon kaczér asszonyt, a ki az együgyű férjjel azt tette, a mit akart és merészen flirtelt Árpáddal, a kibe, mint mondják, szerelmes

volt leánykorában. De Árpád akkor még nem gondolt a házasságra, nagyon víg garçonéletet folytatott. Zajos multját emlegették is sűrűn, a mikor Ernát megkérte és volt elég jóakarója, a ki le akarta beszélni a leányt e házasságról. De Erna nem befolyásoltatta magát, őrülten beleszeretett a szép, ellenállhatatlan Árpádba és minden mendemonda daczára a felesége lett. Nem is volt oka e lépését megbánni, mert Árpádból kitünő férj lett. De ez nem zárta ki, hogy Bellát ne tartsa szeretetreméltónak és nem is titkolta a felesége előtt, hogy örömest elbolondozik szép és víg rokonával.

Balázs Józsiné mentegetődzve folytatta:

— Micsoda bolond kérdést is tettem neked, Ernám! Hiszen ha féltékeny volnál, nem hagynád itt olyan könnyen az uradat! De nincs is okod Árpádot félteni, ő semmibe sem veszi Bella kaczérkodásait, legfeljebb mulat rajtok. De most pá, édesem. Nem zavarlak tovább a csomagolásban. Jó utat! Jó mulatást és küldj nekem sok képes levelezőlapot.

Jó utat! Jó mulatást!

Tudott-e még Erna mulatságra gondolni, azzal a tövissel a szivében, a mit az özvegy meggondolatlan vagy talán nagyon is meggondolt szavainak köszönhetett.

Az a bizonyos, jól ismert, zöldszemű szörny, a

féltékenység, egyszerre csak felütötte a fejét és ijesztőbbnél ijesztőbb dolgokat suttogott a fülébe.

Hogy is nem jutott mindez már előbb az eszébe! Most már tudta, miért egyezett bele Árpád olyan könnyen ebbe a fürdözésbe. Bella ez idén a nyarat a fővárosban tölti és így egészen természetes, ha a férj megragadta az alkalmat, hogy a feleségétől szabaduljon.

És ő esztelen, maga szolgáltatja a legjobb alkalmat a szerelmeseknek. Mert fölébredt féltékenysége most már azoknak látta őket.

Számtalan apró epizód, a minek eddig nem tulajdonított fontosságot, most hirtelen eszébe jut és mind férje és Bella ellen szól.

A legnagyobb lelki fölindulásban jár az asszony a szobában fel-alá. Nem is gondol arra, hogy a csomagolást folytassa. Rekkenő hőség odabenn. Kimerülve, a féltékenységtől elgyötörve, Erna leveti magát a kerevetre és ideges lelkiállapotán sűrűn ontott könyek által segít.

Sokáig sírt ott tanácstalanul, míg végre elnyomta az álom.

*

Mint valami lidércznyomás, zavaros álom, úgy nehezednek rá a Balatonföldváron eltöltött napok. Örömest lemondott volna erről az utazásról, de hosszas megfontolás után nem talált arra elfogadható okot. Féltékenységét pedig restelte férjének bevallani.

Elutazott tehát a gyerekeivel Földvárra, de nagyon rosszul érezte ott magát. A hőség türhetetlen volt, a szobákban nem volt semmi kényelme. A sétányon más ismerősök híján, olyan érdektelen emberekkel sétált, a kiktől szökött volna a fővárosban. Unatkozott és szenvedett, mert a féltékenység, mióta férjétől távol volt, még jobban gyötörte.

Árpádnak minden levele újabb gyötrődés volt számára, mert legártatlanabb szavait is félremagyarázta. Haragudott, ha Árpád említette Bellát és haragudott akkor is, ha nem írt róla; mindkét esetet gyanúsnak találta. Balázs Józsiné ellenben hűségesen referált: Árpád kirándulást tett Belláékkal, Árpád Belláéknál vacsorált stb.

Nyolcz nap mulva Erna már nem állta tovább, bizonyságot akart szerezni minden áron. Elhatározta, hogy meglepi a férjét. A bonne-ra bizta a gyerekeit és elutazott a fővárosba.

El volt rá készülve, hogy a férjét nem találja odahaza, de szerencsére vele volt lakásuk Wertheim-zárjának egyik kulcsa és így bármily órában bejuthat szobáiba. Sőt még óhajtotta, bár ne lenne Árpád odahaza, annál nagyobb lesz majd a meglepetése, ha az üresnek vélt lakásban a feleségét fogja találni.

Vajjon hogyan fogadja? Délután volt, mikor megérkezett.

A budai indóháztól a néhány lépést lakásáig gyalog tette meg és egészen észrevétlenül lépett az udvarba.

- Elhagyottnak, lakatlannak tetszett a ház; minden ajtó — még a konyháé is — be volt zárva, Erna lépteitől visszhangzott az üres udvar... sehol senki, csak a házi eb szaladt örömteljes csaholással eléje.

Mikor Erna az előszobába belépett, úgy tetszett neki, mintha valami zajt hallana a lakószobákban. Dobogó szívvel nyitott be az ebédlőbe és e perczben a hálószoba felől ruhasuhogást hallott és egy jól ismert, gyülölt hang örömteljesen kiáltotta belülről:

— Itt vagy végre, imádott Árpádom!

És a hálószoba vörös pelche függönyös ajtajának keretében megjelent Bella fehér ruhás, kaczér alakja.

Mikor a két asszony megpillantotta egymást, sóbálványként mindkettő állva maradt. Bella halálsápadtan megdűlt az ajtóban és lesütötte bűnös szemeit. Erna pedig úgy érezte, mintha a halálán lett volna, olyan fájdalmat érzett a szivében. Férje hűtlensége elvitázhatatlanul be volt bizonyítva.

Olyan mérhetetlen, olyan véghetetlen volt az asszony fájdalma e perczben, hogy sem szólni, sem egy lépést előre tenni nem tudott, csak le-

hunyta szemeit, hogy ne lássa gyülölt vetélytársnőjét. Borzasztó sötétség vette őt hirtelen körül és úgy tetszett előtte, egyszerre csak sülyed... sülyed... mindig lejebb, feneketlen mélységbe... A halálfélelem verejtéke gyöngyözött a homlokán... Menekülni akart e borzasztó helyzetből, de számára nem volt mentség, egyre sülyedt végromlása felé... Ekkor összeszedte minden erejét és rémesen segítségért kiabált.

Valaki megragadta a karját és kétszer a nevén szólította. Erre Erna fölnyitotta a szemeit és maga előtt látta... a férjét.

Ijedt, réveteg tekintettel nézett Erna maga körül, mintha nem tudná, hol van és nem hinne saját szemeinek. Lehetséges-e? Ő a kereveten feküdt, körülötte szétszórva a sok becsomagolatlan holmi, ott állt a nyitott utazó láda is és feléje hajolva, mondja a férje:

— De fényes nappal így elaludni! Rosszat álmodhattál, édesem, mert iszonyuan kiabáltál!

— Csak álom volt tehát! — kiáltott föl megkönnyebbülten Erna és boldogan fonta karjait férje nyaka körül. Oh! ha tudnád, minő rettenetes álmom volt! Rettenetes!

És a szegény asszony még mindig reszketett a lelki felindulástól és idegesen simult a férjéhez.

— Milyen ideges vagy, Ernám! igazán ideje, hogy elutazz a Balatonra!

— Soha! — kiáltott föl Erna hirtelen elhatározással.

— Mit jelentsen ez? Komolyan beszélsz? — kérdezte meglepetve a férj.

— Egészen komolyan — szólt meggyőződéssel az asszony — és csak abban az esetben utazom, ha te kényszerítenél.

— Én kényszerítselek? Mi jut az eszedbe? De hiszen te akartál utazni minden áron, az idegeid, az egészséged...

— Akkor leszek beteg, ha el kell válnom tőled, érzem ezt, nem birom ki. Tehát beleegyezel, hogy maradjak?

— Micsoda kérdés? Boldog vagyok, ha maradsz! De magyarázd meg...

— Igazán? — ujjongott az asszony — boldog vagy? Hát még én! ha tudnád!

És egyéb magyarázat helyett szenvedélyesen csókolta meg a férjét.

— Aztán okosodjék ki valaki az asszonyok szeszélyeiből!...

De ezt nem mondta Árpád, csak gondolta, mert Erna utolsó szeszélye a kedvire való volt.

AZ ÉLET ALKONYÁN.

Bernhaut Vili már azért is gyülölte a nagybátyja építészét, mert meg volt győződve, hogy őt az az asszony ajánlotta, a ki Vili szerint el akarta magát vétetni a gazdag, de már hatvanöt éves Bernhaut Péterrel. Vili ugyanis, a ki titkári teendőket végzett a nagybátyjánál, mikor első izben látta ezt a nőt nagybátyja lakásán, ellesett pár szót a beszélgetésükből, mely okkal nyugtalaníthatta Vilit. A dolog úgy történt, hogy az öreg András, a bácsi legénye, Vilit az ebédlőbe vezette, mert mint mondá, a méltóságos úrnak vendége van és meghagyta, hogy ne háborgassák. A kiváncsi Vili azonban átosont a hálószobába, melynek egyik ajtaja a szalonba vezetett és itt furcsa dolgokat hallott. Péter bácsi nagyon meghatott, fölindult hangon több izben ismételte:

— Jóváteszem, jóváteszem, Anna! Jól tette, hogy fölkeresett!

A mire egy síró női hang hálásan rebegte:

— Oh, én tudtam azt, tudtam azt!

Aztán búcsúztak és Vilinek épen csak annyi ideje volt, hogy visszaszökhetett az ebédlőbe, melynek ablakán, közönyt szinlelve, kitekintett. A bácsi azonban csak kisvártatva jött unokaöcscse után. Vili ellenben meglátta a távozó vendéget.

Már nem fiatal, de még szemrevaló, nagyon csinos, kövér asszony volt, tüzes szemmel, gonddal, izléssel öltözve. Gondolható, mennyire fel volt költve Vili kiváncsisága, de bármennyire is igyekezett, sem aznap, sőt még sokáig nem birta kitudni, ki volt az a nő és minő viszonyban áll a bácsihoz. Hiába faggatta az öreg Andrást, az mindenre csak azt felelte: «Nem tudom, nem is az én gondom!» Hetek mulva azonban Vili látta Péter bácsit az Annának szólított csinos asszonynyal egy nyitott fiakkeren; a kis ülésen az építész ült, a kit Vili akkor még nem ismert. A kocsi a budai oldalról jött a Margithidon át. Vilinek később, mikor értesült, hogy nagybátyja villát építtet rózsahegyi telkén, azonnal eszébe jutott, hogy azok hárman akkor helyszini szemléről jöttek. Világos volt, hogy ezt az égből csöppent építészt, a kinek a nevét a család azelőtt sohasem hallotta, az a bizonyos Anna csempészte a nagybácsihoz.

És ez a vad idegen ember rövid idő alatt bámulatosan meg tudta nyerni a bácsi bizalmát. Szomo-

rúan tapasztalta ezt Vili; mert eddig ő volt nagybátyjának bizalmasa, meghatalmazottja, valamennyi rokon között a kedvencz. Most azonban egészen háttérbe szorult. Nagybátyja nem gondolt egyébre épülő villájánál, ezen járt az esze folyvást és így természetesen nagyobb szüksége volt építészére, mint titkárára.

A rokonok eleintén nevették Vilit, mikor az elmondta nekik, hogy a bácsi házasulási gondolatokat forgat az agyában. Mi jut az eszébe? Nem azért maradt Péter bácsi agglegény és futott egész életében a házasság elől, hogy vénségére megházasodjék! Később azonban nyugtalankodni kezdtek ők is, mert Péter bácsin veszedelmes tünetek kezdtek mutatkozni. Szórakozott volt, ritkán látogatott el a rokonokhoz és azokat is csak alig-alig hívta meg egy ebédre, vacsorára.

Egykoron másképen volt ez! Mert Bernhaut Péter volt a család feje, a Bernhaut-dinasztia megalapítója és törődött minden egyes rokon ügyével, segítette őket anyagilag is, de főleg sohasem mulasztotta el őket a segély után kellő erkölcsi prédikáczióban részesíteni. Péter bácsi szigorú erkölcsű, rideg ember volt. Önerejéből küzdte föl magát előkelő poziczióba, önerejéből szerezte nagy vagyonát.

Egy temesvári keztyűsnek volt a fia, sok testvére

volt és szülei nagy gondokkal küzdöttek, hogy gyermekeiket fölnevelhessék. Péter volt a legöregebb fiú, kitünő fejű, ambiciózus tanuló és jó gyerek, jó testvér. Övéinek küzködését látva, már akkor, gyerekkorában megfogadta magában, hogy kiküzdi magát a homályból és övéinek fogja szentelni életét. Vasszorgalommal, lankadatlan buzgalommal igyekezett mindig előre, lemondott az ifjúság örömeiről, bohóságáról, szórakozásairól s csak egy czél lebegett előtte: hiressé tenni a Bernhaut nevet, fölemelni a családját. Sikerült neki. Fitestvéreit mind jó állásba hozta, nőtestvéreit férjhez adta. Megalapította a Bernhaut-dinasztiát, melynek rettegett, tisztelt feje ő lett, ismertté tette a Bernhaut nevet az országban; a társadalom egyik előkelő, gazdag tagja lett. Életczélját tehát elérte. De vajjon boldog volt-e? Erre csak ő tudott volna felelni. Az a sok unokaöcscs és húg, a ki alázattal, tisztelettel vette őt körül, vajjon kárpótolta-e az ő hús és véréből való gyermekét, a kiben tovább élne, a kire vagyonát hagyhatná, a ki az ő egyenes leszármazottja lenne? Mert hiszen, ha nem sarkalta volna őt a végtelen ambiczió, most ő is boldog családapa lehetne?

Bernhaut Péternek bizonyára voltak perczei, főleg mióta nyugalomba vonult és egész nap ráért gondolkozni, mikor belátta ő is, hogy mégis csak

elhibázott élet az, ha a férfi nem alapít családot és öregségére csak a rokonok szeretetére van utalva. Mert hej, ezek a rokonok!... Hányszor kellett tapasztalnia a haszonlesésüket, hányszor megundorodott a hizelgéseiktől, a ravasz, kicsinyes fondorkodásoktól, a miket elkövettek, hogy befeketítsék egymást a bácsi előtt. Péter bácsi nem volt ostoba és jól tudta, hogy nem az ő személye, de a koncz az, a mit ez a sok ember hizelkedve körülvesz.

A testvéreit szívből szerette, de azok már jórészt elhaltak, ő túlélte majdnem valamennyit és ez a fiatal generáczió, azoknak férjei, feleségei, már távolabb estek tőle. Sokszor érezte, hogy ő tulajdonképen egyedül van, egészen egyedül... és ilyenkor eszébe jutott a szőke Liza, a leány, a kit egykoron szeretett, az egyedüli, a kit szeretett. Már szép állása volt akkor, nőül vehette volna... de a leány szegény volt és szerény származású, Péternek akadály lett volna fényesen indult pályáján... Ambicziója nem engedte, hogy a szivére hallgasson és a leánynak házasság helyett anyagi segélyt ajánlott. Büszkén utasította őt vissza Liza és világgá ment a fájdalmával, szégyenével... Péter nem hallott többé róla... aztán fölkerült a fővárosba és emelkedett, egyre emelkedett. Nagy urakkal barátkozott és a vagyonszerzés, a hivatalos teendők lázában egészen elfeledte Lizát. Eh, ki is törődhetne

minden letört virággal? De azért Bernhaut Péter szive újabb szerelemre nem volt többé fogékony. Agglegény maradt.

*

Miután Vili mindjárt gyanakodott, hogy Varjas építész utait Anna egyengette a nagybátyjához, az építész nyomán haladva, könnyű volt Annára ráakadnia. Kitudta aztán, hogy Anna egy hivatalnoknak az özvegye és nagynénje az építésznek, a ki nála birt hónapos szobát. Meg volt tehát fejtve, miért fogadta a különben rideg, tartózkodó Péter bácsi Varjast olyan hirtelen a kegyeibe.

Azt is megtudta Vili, hogy nagybátyja gyakrabban fölkeresi az özvegyet szerény lakásában. Most tehát a rokonság sem kételkedhetett többé, hogy Vili gyanuja alapos volt, Péter bácsi vénségére elvesztette a fejét, be hagyta magát fonni az által a nő által, ők pedig elesnek az örökségtől, vagy legjobb esetben csak valami csekélységet fognak kapni. A levertség, szörnyűködés nagy volt a családban, de azért semmit sem tehettek a házasság meggátlására, már azért sem, mert Péter bácsi úgy Annáról, mint házassági tervéről mélyen hallgatott. Annál többet beszélt épülő villájáról, annak gyönyörűen tervezett új berendezéséről; télen-nyáron ott akart lakni. «Bizonyára azzal a nővel» — mondogatták a rokonok. Miután azonban az a nő lát-

hatatlan volt; a titkár gyülölete Varjas Ferencz ellen fordult.

Ha néha találkozott vele az építkezésnél, gőgösen, fönhéjázóan bánt vele. «Hadd érezze az aszszonynak az öcscse — gondolta Vili boszúsan — hogy betolakodónak tekintjük őt is a nénjével együtt!» Varjas azonban nem sok ügyet vetett Vilire. Különben is szófukar ember volt, testtel-lélekkel csak építész és mivel még kezdő, nagy buzgalommal minden tudását bele vitte ebbe az építkezésbe, annyival is inkább, mert ismert nevű embernek dolgozott, a ki lendíthetett a jövőjén.

De a villa még befejezve sem volt, midőn egy reggelen az öreg András halva találta urát az ágyában. Szívszélhüdés érte az öreget. Az értesített rokonok azonnal tömegesen siettek a halottas házba, sírva, jajveszékelve állták körül az elhunytat, de szive mélyében mégis valamennyi megkönnyebbülést érzett, hogy a halál a rettegett házasság előtt és nem után érte el Péter bácsit. Könyeiket törülgetve sajnálkoztak az érzékeny szivű rokonok a jó Péter bácsi fölött és eközben a bútorokat, műtárgyakat, az ebédlő masszív ezüstjét becsülgették magukban. Főleg pedig a nagy Wertheim-kasszát nézték nagy érdeklődéssel.

Miután pedig a könyekkel, panaszokkal az illemnek eleget tettek, a férfiak a temetésről kezdtek

beszélni és hogy a bácsi végakaratát e tekintetben is ismerjék, a végrendeletet kezdték keresni. Hamar ráakadtak a Wertheim-kasszában. A legidősb férfi rokon kezébe vette a pecsétekkel ellátott borítékot, melyre fekvő betűivel írta a bácsi: «Végrendeletem».

Valamennyi rokonnak megdobbant a szive a boríték láttára, várakozásteljesen sorakoztak a legidősb rokon köré, a ki épen fölbontani akarta a végrendeletet, midőn nyilt az ajtó és az öreg András jelentette, hogy Varjas építész úr megérkezett.

— Ki értesítette őt? Maga? — mordult Andrásra Vili boszúsan.

— Nem értesítettem én senkit! — felelte az öreg a régi cselédek konfidencziájával — a méltóságos úr rendelte ide őt még tegnap. Szeretné látni a halottat, bevezethetem a halottas szobába?

— Csak vezesse — intézkedett a legidősb rokon — e perczben úgy sem fogadhatjuk, mert családi tanácskozásban vagyunk. Így mondja neki.

András még nem volt künn az ajtón és a pecsétek a végrendelet borítékján már föl voltak törve. Lélegzetüket visszafojtva állták körül a fölolvasni készülőt, de az alig tett egy pillantást az írásba, megdöbbenve fölkiáltott: «Mi ez?»

— Olvasd, olvasd! — kiáltották körülötte.

És a férfi izgatott hangon olvasta:

«Összes ingó és ingatlan vagyonomat Varjas Ferencz műépítészre hagyom, húszezer korona kivételével, melyet kedves rokonaim között egyenlő részben kérem őt, hogy fölloszszon.

Régi szolgámnak Andrásnak...»

De senki sem figyelt többé. Méltatlankodó, csodálkozó, boszús és haragos fölkiáltások hangzottak minden oldalról, aztán egyszerre, ösztönszerűen valamennyien a halottas szobába tódultak, a hol Varjas volt.

A fiatal építész szomorúan, lecsüggesztett fővel állt a halott előtt, a zajra fölemelte a fejét és csodálkozva, kérdően pillantott a belépőkre.

A szeme csupa köny volt, az arcza nagyon sápadt.

— Uram — kezdte Vili — mint a ki a jelenlevők közül egyedül ismerte személyesen az építészt — e perczben bontottuk föl nagybátyám végrendeletét, a melyben legnagyobb meglepetésünkre általános örökösül ön van megjelölve; ön, a kit nagybátyám alig pár hónap óta ismert. Lesz szives megmagyarázni — folytatta Vili az izgatottság és boszúságtól remegő hangon — mit jelent az, hogy nagybátyám rokonainak mellőzésével egy egészen idegent helyezett elénk?

Varjas megtörülte könyes szemeit és szeliden, bár férfias határozottsággal felelte:

— Nem vagyok idegen.

— Nem idegen? De hát kicsoda ön? — kiabálták összevissza a rokonok.

Varjas a halottra nézett, mintha bocsánatot kérne tőle, hogy elárulja a titkát és meghatottan felelte:

— Ő az atyám volt!

Péter bácsi jóvá tette, a mit Liza ellen vétett.

A LILIPUTIAK.

Liliputiéknak neveztem el a családot, pedig fizikailag nem, csak lelkileg illett reájuk e név. De nem-e a lélek irányadó az embernél? Mert mit használnak a jól megtermett tagok, ha a lélek kicsiny? A Liliputiak testileg jól megnyultak. Elli, a legidősebb leány, valóságos pózna volt, olyan meszelőrúd féle. Az arcza fehér és szeplős, a haja lenszinű, világosak voltak a szempillái és a szemöldei is, a mi véghetetlenül unalmas jelleget adott az arczának. Különben jó leány volt, szorgalmas és legfeljebb titokban irigyelte a másét. Az irigység családi betegség volt a Liliputiaknál; ők mindenkit és mindent irigyeltek és ez sok szenvedést okozott nekik. Sőt kölcsönösen is irigykedtek egymásra, a mi gyakran egyenetlenségeket szült a négy Liliputi lány között. Tulajdonképen csak kettő számított, mert a legkisebb még gyerek, a tizenhat éves Sári pedig púpos volt. Őt legörömestebb

eldugta volna a Liliputi-család, mert ők nem csak irigyek, de ambiciózusak is voltak nagyon, főleg Liliputiné, ki hires volt arról, hogy ha valahol egyszer kanapéra ültették, karhatalommal sem lehetett volna őt onnan eltávolítani. Liliputinét nagyon bántotta ez a nyomorék leány, de a mennyire restelte őt az idegenek előtt, annyira nagyrabecsülte őt éles, ügyes nyelveért odahaza.

A kis púpos meg volt áldva nemcsak a púposok szokott malicziájával, de ékesszólással is. A család bonyolódott ügyeit mindig ő oldta meg fényesen, hegyes nyelvének segítségével. A hét éves Rózsika e tekintetben hasonlított hozzá és meg volt benne a csira különböző lelkipúpok kifejlődéséhez. A huszonkét éves Amália volt a család szépsége, minden tekintetben a leghelyesebb, legártalmatlanabb valamennyi Liliputi között, de csak szerény tehetségekkel dicsekedhetett.

Ő csak tánczolni tudott és édes tésztákat sütni az ozsonnákhoz, melyeket Liliputi papa nem mindig nézett jó szemmel, lévén ő szenvedélyes garaskuporgató. Mint főpénztárosa egy előkelő banknak, hozzászokott, hogy a pénzt jól elzárva tartsa a Wertheim-kasszában. De azért mégis pályát tévesztett, mert fölülmulhatatlan ügyességű detektiv, vagy akár vizsgálóbiró vált volna belőle. Szenvedélye volt a mások zsebeiben való kotorászás. Mindig

azon járt az esze, vajjon ennek vagy annak menynyije van, hol szerezte, nem költ-e sokat, nem kezeli-e rosszul a vagyonát? És ha egynémely jámborabb ember a kezeügyébe esett, olyan keresztkérdésekkel ostromolta, hogy az beleszédült.

De miután már az egész Liliputi családot nagyjából bemutattam, nem felejtkezhetem meg Mártáról sem, mert Márta jóformán a családhoz tartozott. Árva volt és zeneleczkék adásával tartotta föl magát. Hálás szive forrón ragaszkodott a családhoz, egyedüli rokonaihoz, kik őt fölkarolták. Márta nem látta rokonainak az önzését, számítását, melylyel a szegény leányt minden oldalról kihasználták, csak azt látta, hogy helye van közöttük, családtagul tekintik és úgy vélte, ez által jogot is nyertek, hogy rendelkezzenek vele. Egy-két évvel idősebb volt Ellinél, kivel szoros barátságot tartottak. Elli nagyon szerette a szolgálatkész Mártát, mert úgy vélte, nincs tőle mit irigyelnie. Márta nem volt szép, de szegény, az volt. Valamivel nagyobb a középtermetnél, arányos, telt idomokkal, de minden karcsúság nélkül, semmitmondó arczczal. Csak az arczbőre volt vakítóan fehér, üde és nemes lelkét visszatükröző, hűséges szemei tették arczát az első pillanattól fogva rokonszenvessé, végtelenül vonzóvá. A Liliputiak nagy szeretetet mutattak és talán éreztek is iránta; az igaz, Márta nem

is kért tőlük egyebet szeretetnél és az nem került pénzükbe.

A legelső elidegenedést — bár csak futólagosat — Krőzus Lipótné okozta közöttük. Krőzus Lipótné hitvestársa volt Liliputi unokatestvérének, a gazdag tőkepénzesnek. Ez a gazdag rokon volt a koncz, melyen Liliputiak nagyon kiterjedt rokonsága folyton veszekedett. De mivel Krőzus bácsi tehetetlen báb volt imádott nejének, Amáliának kezei között, a rokonság inkább az uralkodni vágyó Amália néninek udvarolt, hogy általa Lipót bácsi kegyeibe jusson. Máli néni nagyon testes asszonyság volt és asztmában szenvedett. Nyaranként ellátogatott Marienbadba és ilyenkor rendesen a Liliputi leányok egyikét vitte magával. Egy nyáron azonban Mártát szólította föl e baráti szolgálatra, nagy volt a megbotránkozás a Liliputi-családban. Ellinek — ki soros lett volna az utazásban — savószínű szemei megteltek könyekkel, a szivét összeszorította a fájdalom, vértelen ajkai lefelé görbültek az irigységtől. Sári kipirulva kerepelt és be akarta bizonyítani Mártának, hogy Krőzus néni eszméje valódi képtelenség és halálos sértés a Liliputi-családon, azonfelül anyagi veszteséget is okoz, mivel Elli csak az utazásra való tekintettel kapott két ruhával többet, mint testvérei. E két ruha most kárbavesszen?

Minden bizonnyal katasztrófa áll be, ha Márta nagy tapintattal le nem mond az utazásról. Krőzus néni ezért sokáig neheztelt reája, ám Krőzus bácsi tisztán látott ez ügyben, megértette, átérezte Márta elhatározásának indító okait és méltányolta is. Az elnyomottak ösztönszerűleg összetartanak és megértik egymást. Ez alkalommal lett figyelmes Krőzus bácsi először a szegény zenetanítónőre. Egy év mulva még jobb alkalma nyillott Márta szép lelki tulajdonainak megösmerésére. Amália nénit szélhüdés érte; a szegény asszony rá hónapokig bénultan feküdt, tehetetlenül, míg megkönyörült rajta a halál. E hónapok alatt felváltva ápolták őt a Liliputi leányok és segédkezett nekik Márta is, bár kellemesebben is felhasználhatta volna nyári szabadságát. Krőzus néni nem volt kényelmes beteg, nagyon megkínozta ápolóit és Krőzus bácsi nem győzte csudálni a leány szelidségét, tapintatát. És hogy értett mindenhez! Minő rend volt az ő uralma alatt, mennyire szót fogadtak neki a cselédek, bár sohasem parancsolgatott velük gőgösen, mint a kis púpos például, ki nagybátyja házában azt képzelte, Krőzus kisasszony vált belőle. Mikor Amália néni meghalt, a jó Lipót bácsi végtelenül szerencsétlennek érezte magát, de miután a gyenge emberek módjára fájdalmát bőségesen omló könyekkel kisírta, öntudatára jött annak, hogy visszanyert sza-

badsága haszonnal is jár és bizonyos megkönnyebbülést, elégtételt érzett, hogy végre ő is lett valaki, a ki nem mások, hanem a saját akarata után indulhat. Ez az új érzés büszkeséggel, örömmel töltötte el, de öröme nem tartott sokáig, mert hej! valamennyien rabjai vagyunk a szokásnak. Ha valaki harmincz éven át megszokta az engedelmességet, ha akarna, sem tudna egyszerre parancsolni. Krőzus bácsi sem értett hozzá és házában azt tették a cselédek, a mit akartak: loptak, pazaroltak és minden rosszul ment. Sivár, barátságtalan lett Krőzus bácsi házatája és a koros özvegy ember visszasírta az időket, mikor Amália parancsolt és ő csak engedelmeskedett. Lassankint elbusulta magát, majdnem búskomor lett. Barátai, Liliputiék mindnyájan azt tanácsolták, venne magához valami jóravaló házvezetőnőt, de Krőzus bácsi irtózott az idegen arczoktól. Egy napon, midőn épen kipanaszkodta volt magát Liliputiéknál és hazafelé indult, az utczán találkozott Mártával. A leány zongoraleczkéiről jött és nagyon fel volt indulva. Valami kellemetlensége volt rakonczátlan tanítványainak szüleivel. Ez gyakran előfordul a tanítói pályán. Márta, kinek nem volt szokása a panaszkodás, az átélt kellemetlenségek közvetlen benyomása alatt, Krőzus bácsi szives kérdezősködéseire nem tudta megállani, hogy ki ne fakadjon. Krőzus bácsi helyben-

hagyta, hogy nincsen keservesebb kenyér a leczkeadásnál és egy hirtelen sugalmazott eszmétől megszállva ajánlotta a leánynak: hagyná ott leczkéit és jönne hozzája házvezetőnőnek. Nagyon jó dolga lesz; Krőzus bácsi teljhatalmat ad neki mindenben és Márta bőviben lesz mindennek. Márta gondolkozási időt kért; az ilyen fontos ügyben nem határozhatott rögtön. Egész éjjel gondolkozott, de hajnal felé már azzal a gondolattal szenderedett el, hogy nagyon okosan tenné, ha Krőzus bácsi ajánlatát elfogadná. Jókedvűen ment másnap Liliputiékhoz, hogy velük a hirt közölje és a forma kedvéért véleményüket kikérje. Azt hitte az egész család ujjongni fog e hir hallatára, mert ime szerencsés megoldás, hogy az ő élete kevésbbé lesz fáradságos és Krőzus bácsi jól el lesz látva. A szegény leány minden utógondolat nélkül gondolta végig mindezt. Ám Liliputiné fagyos arczot öltött, Elli szeplős arcza megnyult és még szintelenebb lett, mint rendesen, a kis púpos ellenben kipirult és szinte fulladozott, annyira szerette volna már a véleményét elmondani. De hallgatnia kellett, mert a mama beszélt, hidegen, kimérten, diplomatikusan, mint ő kritikus alkalmakkor szokott. Egy szóval sem mondta ugyan, hogy Márta utasítsa vissza a bácsi ajánlatát, de a leány minden szavából kiérezte, hogy helytelen, nagyon helytelen volt tőle egy

perczig is komolyan venni ezt az ajánlatot. Liliputiné csak hangsúlyozta, hogy Márta helyzete nehéz lesz, mert nem elég idegen arra, hogy pusztán mint alárendelt házvezetőnő, az őt megillető szerény helyre visszavonuljon és nem eléggé rokon (mert hisz Márta Liliputiné vérrokona volt, a bácsi meg a férjeé), hogy ilyen bizalmas viszonyban éljen egy még nem koros özvegy emberrel. Ha azonban Márta túl teszi magát a világ ítéletén, az más; a mi Krőzus bácsit illeti, Liliputiné nem kételkedik, hogy Mártát kellő tiszteletben fogja tartani. Most a kis púpos is szerette volna közbeszurni, a mi fojtogatta, de anyjának egy sokat mondó tekintete elhallgattatta. Megjegyzései egészen feleslegesek lettek volna, mert Márta le volt győzve és szinte restelte, hogy egy perczig is hitt e terv kivihetőségében. Ő a legkevésbbé sem kételkedett nénje szavainak jóhiszeműségében, hiszen Liliputiné annyi jóban részesítette őt éveken át. Liliputiné, miután Márta biztosította őt, hogy nem fogadja el Krőzus bácsi ajánlatát, a bucsúnál nagyon melegen megölelte hugát és erősen hangsúlyozta, hogy ő legkevésbbé sem akarja őt elhatározásában befolyásolni és kéri Mártát, ezt mondja is meg a bácsinak.

Márta meg is tette, de Krőzus bácsi, ki már egészen beleélte magát abba a gondolatba, hogy Márta ismét rendet és jókedvet hoz a házába, dü-

hös volt és Márta tagadó válaszát mégis Liliputiék befolyásának tulajdonította. Ez idő óta csak ritkán látogatta meg Liliputiékat és meglehetősen hidegen bánt velük. A szent estét azonban mégis náluk töltötte és meghivták Liliputiék Mártát is, mert nem tehettek egyebet. Mint minden évben, a bácsi ez alkalommal is elhozta a családtagoknak kötelességszerű ajándékait, de míg más években Mártának csak valami csekélységet adott, ez alkalommal Márta számára épen olyan értékes arany karperecz volt a fa alatt, mint a többi Liliputi leányoké. Ez a kis boszantás jól esett a bácsinak. A Liliputiak rosszul aludtak az éjjel és a szent este óta gyanús szemmel, hidegen fogadták Mártát.

Amália egy napon egészen fölindulva érkezett haza és jelentette. hogy a bácsi gummikerekes, számozatlan fiakkerét Márta lakása előtt látta állani.

— Miért nem mentél föl Mártához? — rivaltak rá valamennyien.

De a gyáva Amáliának ehhez sem elég esze, sem bátorsága nem volt.

A kis púpos erősen fölindult e hir hallatára.

— A gyalázatos! — kiáltotta magán kívül — be akarja fonni Krőzus bácsit, az világos! Azt képzeli, majd nőül veszi őt az a vén ember!

— Micsoda illetlen beszéd ez? — intette őt diplomatikusan Liliputiné — Krőzus bácsi a legjobb

korban van és ha házasodni kedve tartja, különb leányt is kaphat — és itt jelentős pillantást vetett Ellire — nem ilyen földhöz ragadt szegény tanitónőt, mint Márta.

Sári elhallgatott; Elli pedig nagyon önhitten mosolygott.

A kis púpos most nap-nap mellett leskelődött, nem látja-e a bácsi kocsiját Márta lakása előtt, néha föl is ment unokatestvérének szerény hónapos szobájába, de Márta vagy nem volt odahaza, vagy egyedül találta őt Sári.

Liliputiék kissé megnyugodtak; a bácsinak talán még sincsen komoly szándéka. Oh mennyire örvendtek ennek az intrikus leánynak (már csak így nevezték őt maguk között) a fölsülésén. Most minden igyekezetük volt Krőzus bácsit hizelgésekkel megnyerni.

Egy napon mind a négyen nagy díszbe öltözve meglátogatták a nagybácsit. Krőzus bácsi nagyon jókedvű volt és mind a négy leányt megajándékozta apróságokkal az Amália néni hagyatékából.

Diadalmasan tért haza a négy Liliputi leány. Délután az anyjuk a fölötti örömében, hogy a bácsival ismét jó viszonyba jöttek, elvitte Ellit és Amáliát vizitelni, Sári egyedül maradt otthon a hét éves Rózsikával. Egyszerre csak betoppan Márta. Épen kapóra jött Sárinak. Persze első dolga volt

megmutatni neki Krőzus bácsi ajándékait; a czélzatos megjegyzésekből pedig nem fogyott ki. Márta minden felelet helyett csak szánalmasan, bizonyos felsőbbséggel mosolygott, mintha nagyon is biztos lenne a dolgában. Ez végkép kihozta a kis púpost a sodrából és nem korlátozva senki által, boldogan, hogy végre kiöntheti mérgét, kiméletlenül oda mondott mindent Mártának.

— Oh, te intrikus! — sziszegte — azt hitted, czélt érsz? Azt hitted, majd nőül véteted magadat Krőzus bácsival? Az ám: van is annak eszében tégedet feleségül venni! A gazdasszonyának akart... vagy más valaminek! — prüszkölt a kis gonosz teremtés.

Márta elsápadt; ez sok volt.

— Hallgass! — kiáltotta indignálódva — ne beszélj így, legalább ez előtt a gyerek előtt ne öld meg a szeretetét irántam!

— Nem szeretlek többé én se! — szólalt meg a legkisebbik Liliputi. — A mama sem szeret, a papa sem!

— Nagyon csalatkoztunk benned! — erősítette Sári.

— Nagyon csalatkoztunk benned! — ismételte visszhangként a kis leány.

Márta szivét elöntötte a keserűség. Ezek csalatkoztak ő benne? De hát mit tett ő? Tehet-e arról, ha Krőzus bácsi minden áron boldoggá akarja őt

tenni? A legjobb szándékkal jött ma rokonaihoz, meg akarta őket engesztelni, hiszen ők voltak a világon eddig az egyedüliek, kiket szeretett, kiket hozzátartozóinak ismert! Még nem régen őt is szerette ez a család. Márta nem tudta, nem akarta róluk elhinni, hogy a pénzvágy, az érdek, minden érzést kiöljön belőlük.

Életbe vágó lépés előtt állt, a sorsa olyan váratlan fordulatot vett, sokszor maga is azt hiszi, álmodik... olyan jól esett volna neki most egy szerető, résztvevő szó! De csak gyülöletet, gúnyt talált. Nem; Sári nem érdemli meg, hogy csak feleletet is adjon neki. Tisztán látott; ez a család sohasem szerette őt és nem képes egy nagylelkű gondolatra sem. Liliputiak igazi liliputiak a lelkületükben!

Elrohant. A keserű csalódás, a kiábrándulás rokonaiból, könyekre indította. A míg haza ért, egyre folytak a könyei és sírt akkor is, midőn kicsiny szobájába lépve, megpillantotta Krőzus bácsit, ki már várt reá.

Márta sírva beszélte el neki a történteket.

Krőzus bácsi jóságosan megsimogatta a leány arczát.

— Ne sírjon, Mártácskám — vigasztalta — majd fognak ők még maga előtt csúszni-mászni... mikor majd a feleségem lesz.

MÉGIS...

Sallay Ella, miután a szülei elhaltak, a keresztanyjához, a gazdag Vértessy grófnőhöz került, a kivel öt év alatt a félvilágot beutazta. A már nem fiatal grófnő ekkor férjhez ment egy nálánál sokkal fiatalabb, vagyontalan bárócskához és mivel a boldogsághoz a harmadik fölösleges (főleg ha az a harmadik egy szép leány), a grófnő hazaküldte Ellát testvérnénjéhez, a sárréti alispánnéhoz. Ella nem nagyon örült e változásnak, mert Sárrét és a nagyvilág között van egy kis különbség. De mit tehetett egyebet? Még örülhetett, hogy sógora, az alispán, vendégszeretően megnyitja a házát előtte.

Mikor a sárrétiek megtudták, hogy Ella visszakerül, azonnal Gonda Gábornak szánták. Gábor ugyan már agglegényszámba ment és régen kijelentette, hogy sohasem fog házasodni. De mit tesz az? A jó sárrétiek meg voltak győződve, hogy Gonda csak a megyebeli libákat keveseli és nem fog tudni a világlátott Ella szépségének, szellemé-

nek ellentállni. És tényleg, mintha igazuk lett volna, mert mikor Gábor Ellát a főispánné estélyén megismerte, egész éjjel nem mozdult el mellőle.

A leány meg lehetett elégedve diadalával. A férfiak körülrajongták, az asszonyok a ruháját csodálták és keresték, mi az a megmagyarázhatatlan valami, a mi Ellát tőlük megkülönbözteti, — föléjük emeli.

A nagyvilági hölgy magatartása, mozdulatai, beszédmodora, az illatszer, a mit használ, ékszerének megválasztása, a virág, a mit s a hogyan azt föltűzi, szóval az ezer apróság, mely között meg van az összhang s a mi egész előkelő lényének kisugárzása, ez fokozta Ella bájainak és öltözékének hatását.

Az alispánné nagyon jókedvűen tért haza és mialatt Ella szép hosszú haját fésülte, így szólt a hugához:

— Büszke voltam reád ma este, olyan voltál a többiek között, mint egy királynő és boldog vagyok, mert nem is mertem remélni, hogy Gonda olyan hamar lépre megy.

— Nem értelek.

— Tudod, ki az a Gonda?

— Nagyon rokonszenves, érdekes ember.

— Örvendek, hogy annak tartod, de ő több ennél, mert ő a megye leggazdagabb földbirtokosa, kire évek óta valóságos hajtóvadászatot tartanak a

nők, de érzéketlen... azaz házasodni nem akar. De azért épen nem nőgyülölő. Szóval, Gonda kitünő párti lenne számodra... az egyedüli a megyében, ki illenék hozzád, de figyelmeztetlek, hogy kissé különcz, meglehetősen szeszélyes, szokva van a tömjénezéshez és nagyon ügyesnek kell lenned vele szemben.

Ella szép arcza elkomolyodott, majdnem elszomorodott.

— Jobban szerettem volna, ha mindezt nem mondod el nekem — mondta leverten. — Ha tudnád, mennyire gyülölöm az ilyen férjvadászatot! És minő lealacsonyítónak tartom!

— De édes Ellám, a te korodban, a te helyzetedben az ilyen nézetek nincsenek helyén — vélte az alispánné. — Azt hittem, örülni fogsz, ha figyelmeztetlek, tájékoztatlak...

— Ellenkezőleg, elfogulttá teszesz, ügyetlenné...

— A te biztos föllépéseddel, a rutinoddal, de hisz ez lehetetlen!

— S mégis úgy van. Különben nem baj; közönyös előttem, meghódítom-e Gondát vagy sem!

— Már megengedj — replikált kissé élesen az alispánné — de ebben nincs igazad. Neked most a főföladatod a házamban, hogy minél fényesebben biztosítsd a jövődet. Még fiatal vagy és szép, de a fiatalság hej! olyan, mint a napsugár, fényes, meleg,

de hamar tova tűnik, megőrizni nem tudjuk. Huszonhat éves vagy, sietned kell. És itt az én leányom is, a ki a nyakadra nő!

— Terhetekre lenni sohasem fogok — vélte Ella érzékenyen.

— Ne érts félre. A házamban mindig lesz hely számodra, de nem kívánom, hogy az öregedő néni szerepe legyen az életsorsod. Azért félre minden érzékenykedéssel, közöttünk nincs helye az álszégyennek. A helyzetet tisztán kell látnunk és mindent el kell követnünk annak javítására. Boldognak akarlak látni.

És az alispánné megcsókolta szép hugát, a ki úgy érezte, a diadalmas est örömpohara után, testvérnénje szavai az ürömcseppek voltak.

Tehát egy perczig sem élvezhet nyugodtan! Nyomában ott kisért mindig ifjú életének réme: a jövő! A jövőjét kell mindenekelőtt megalapítania, mert szegény! Neki nem szabad gondtalanul szórakoznia, szive vágyára hallgatnia, hiszen a nagy probléma megfejtésre vár! Oh! az óriási ellentét, a mi egész életét jellemezte: a külvilágban fényes sikerek, irigylésreméltó helyzet és lényegében olyan kevés boldogság! És mert Ella idealista volt, ez fájt neki. Nem volt számító, csak a boldogságra vágyott, óh! mennyire vágyott! És ezt a vágyat nem akarta beszennyezni önző, számító gondola-

tokkal! De a boldogság váratott magára... azt meg kell szerezni, női furfanggal, kaczérsággal!.. képes lesz-e ő erre? És csakugyan Gonda lenne hivatva arra, hogy a boldogságot neki megadja? Sokáig álmatlanul hánykolódott az ágyában.

*

Az alispánnénak igaza volt. Gonda Gábornak csakugyan szeszélyes embernek kellett lennie, mert mikor Sallay Ellával másodizben találkozott, már csak a köteles udvariasságnak tett eleget és különben nem vette őt figyelembe.

Ellát ez a viselet nagyon fölháborította s mivel az alispánné figyelmeztetése már úgyis elfogulttá tette, merevebb, feszesebb lett Gonda iránt, mint maga is óhajtotta volna, elragadóan kedves volt azonban a megyei aljegyzővel, egy göndörhajú, vagyontalan ifjúval, ki első látásra halálosan beleszeretett Ellába. Az alispánné ezt ügyes taktikának tartotta és tényleg Gonda a következő alkalommal ismét melegebb lett Ella iránt. Az alispánné heteken át hol remélt, hol csüggedett, mert Gonda viseletét Ellával szemben, mint a tengert, örökös dagály és apály befolyásolta. Mintha nem tudna ellentállni a leány vonzerejének, úgy kereste néha a társaságát, a következő alkalommal azonban annál óvatosabban kerülte. A sárrétiek fő beszédtárgyát az képezte, elveszi-e Gonda Ellát vagy sem? Az al-

ispánné pedig törte a fejét, miként lehetne a dolgot dülőre vinni. Szebbnél-szebb ruhát csináltatott Ellának és semmi alkalmat sem mulasztott el, hogy hugát előnyös szinben tüntesse föl. Semmi sem használt: Gonda nem nyilatkozott. Elérkezett a vadászatok ideje. A megyében ilyenkor víg élet uralkodott. A falusi lakok, kastélyok megnépesedtek. Gonda Gábor nagy hajtóvadászatra hívta össze a megyét; az alispánné szeme diadalmasan ragyogott föl, mikor a meghivót kézhez vette. «Ella miatt rendezi — mondogatta magában — meg akarja neki mutatni a birtokát, a kastélyát, a sok műkincset, a mit évekig tartó kóborlásai alatt a külföldön összeszedett. Kétséget sem szenved, most nyilatkozni fog».

De nem nyilatkozott. Hiába volt Ella a legelragadóbb, legdélczegebb amazon, hiába látta az alispánné fölragyogni Gábor szemét, valahányszor a leányra nézett, hiába vezette körül Ellát Gonda gyönyörű kis kastélyában, melynek minden zuga művészi ízléssel, értelemmel volt elrendezve.

Pedig mennyire egymáshoz illett e két ember! A sárrétieknek ez egyszer igazuk volt. Az a délczeg, rátartó, s a mellett európai műveltségű 40 éves férfi, méltó párja volt ennek a finom szépségű, gyengédlelkű leánynak. Valami ellenállhatatlanul vonzotta őket egymáshoz, a vallomás szinte az aj-

kaikon lebegett, s valami mégis visszatartotta azt: a férfi vasakarata. S mikor már Ella azt hitte, most... most a vallomás kipattan... a férfi egyszerre merev, hideg lett, formaszerű, hűvös mosoly játszadozott az ajkai körül, a varázs megtört és ők idegenebbül álltak egymáshoz, mint valaha. A sokat igérő hajtóvadászat is nyomtalanul mult el... de még sem, mert alig egy hétre rá Gonda levélben búcsuzott el az alispánéktól: bizonytalan időre külföldre utazott. «Vége, mindennek vége» — suttogta Ella és nem tudva titkolni bánatát testvérnénje előtt, két nehéz könycsepp gördült végig az arczán.

— Az ostoba! — tört ki boszusan a kissé drasztikus alispánnéból — találhatott volna-e hozzája illőbb, jobb feleséget náladnál? Avagy fogadást tett, hogy nőtlen marad? Megszökött... Valósággal megszökött... Kitér a veszély elől, mert hogy szeretett, ez az én szent meggyőződésem!

*

Két év mult el azóta. Gonda Gábor kastélya üresen állt, a földesúrról nem sokat tudtak. Csak koronkint írt gazdatisztjeinek üzleti ügyekben Európa különböző városaiból. Utazott.

Ella még mindig leány, de most már nem töpreng a jövője fölött. Miután visszautasította a gön-

dörhaju megyei aljegyző s egy koros özvegy ember házassági ajánlatát, a sárrétiek megszüntek foglalkozni vele és egyszerűen az ülve maradt leányok közé sorolták. Az alispánné hiába igyekszik Ellával elhitetni, hogy még szerencsét csinálhat, nem érdemes Gondáért búsulnia, a leány rezignáczióval, keserűen nevetve vágja vissza: «Vén leányoknak is kell lenni a világon!»

De a helyzete kezd mindinkább tűrhetetlen lenni Sárréten, az a pletykára éhes közönség halálra fárasztja, untatja és nem vonhatja magát vissza a társaságtól, mert az alispánné leányai fölnőttek. A legidősebb már bálozik és a vendégszerető házban kis bejár a látogató.

Azért Ella egészen boldogan föllélegzik, mikor keresztanyja hivó szavát veszi. Mert a grófnő nem jól választott és a válópör folyik az alig kétéves házasok között. Ki a nagyvilágba! Oh minő boldogság! Idegen, közönyös emberek között élni minő megkönnyebbülés, kinek takarni való bánatja van! Hátat fordítani a lélekölő kisvárosnak, minő öröm! Az alispánékon kívül senkit sem sajnált, akár búcsu nélkül távozhatna innen. De még sem... volt egy hely, a mit távozása előtt még egyszer látni akart. És hazamenőben egy búcsulátogatásról a környéken, mikor elhaladt Gonda kastélya mellett, meghagyta a kocsisnak, menjen lassan, lépés-

ben előre és várjon rá egy meghatározott ponton, majd ő gyalog utána jő. Gyönyörű őszi nap volt. Az átlátszó levegőben békanyál úszkált, száraz falevelek borították az utat és fölmelegedve a napsugártól, sajátszerű, őszi illatot terjesztettek, mely illett a kopaszodó galyakhoz, a sárguló fűhöz, a repkedő, csiripelő verébrajokhoz. Gondolatokba mélyedve, csendesen haladt Ella a park mentén, tudta, hogy pár fordulat még és eljut a főbejárathoz, melytől fasor vezet a kastélyhoz. Látni akarta még egyszer azt a piros-fedelű, rokoko-stilben épült kis kastélyt, melyben egyszer olyan boldog órákat töltött. Igy akart búcsuzni valakitől, ki szívének drága volt, de kivel megszerettetni magát nem tudta. Igy akart búcsuzni ifjúságának álmától, a boldogságtól!

De még mielőtt a főbejárathoz jutott volna, egy kis mellékajtóhoz ért, mely nyitva állt. Ella nem tudott a kisértésnek ellentállni és belépett. Bátran tehette, hiszen Gonda távol volt! Oh! minő gyönyörű volt itt, mennyire alkalmas hely az álmodozásra. Csendesen, lehajtott fővel haladva előre, a leány elmerengett, nem látva mást, mint a nagy fehér fényfoltokat, melyeket a gyér lomb között besütő napsugár vetett a száraz levéllel telehintett ösvényre... Léptek zaja veri föl merengéséből, hirtelen vissza akar fordulni, ne lássa meg őt pletyka-

szájú cseléd és a mint visszafordul... szemben találja magát Gondával.

— Ella! — kiáltja a férfi előre nyujtott kezekkel — nem álom ez? Ön az? Igazán ön az?

A leány halotthalvány és szinte támolyog a meglepetéstől, de összeszedve minden lelki erejét, kezet nyujt és majdnem mentegetődzve mondja:

— Nem tudtam, hogy ön itt van!

— Pár órával előbb érkeztem — mondja a férfi és erősen tartja kezében Ella remegő kis kezét.

— Én pedig búcsulátogatásaimat teszem a környéken és nem állhattam ellent, hogy e szép helytől is el ne búcsuzzam — felelte Ella, úgy vélve, hogy az őszinteség most elkerülhetetlen.

Gonda arcza elborult, majd földerült, de azért mégis szorultan kérdi:

— Ön elutazik?

— Végleg; keresztanyám visszahiv.

— Ön elmegy? Most... mikor én visszajöttem? — kérdi a férfi szemrehányóan, a nélkül, hogy Ella kezét elbocsátaná.

Ella szivét elönti a keserűség és nem állhatja meg, hogy ne mondja:

— Ön két év óta utazik és nem jutott eszébe a visszatérés!

— Igaza van! — mondja Gonda komolyan — magyarázattal tartozom önnek. Kérem hallgasson

meg türelemmel. Életemben egy titok van, melyről senkinek sejtelme sincsen. Alig 24 éves koromban, mikor első külföldi utamat tettem, halálosan beleszerettem egy csodaszép nőbe, ki mélyen alattam állt, de kit mégis nőül vettem, mert ő így akarta. Csak mikor már a bilincseket éreztem, láttam be őrült tettemet, de szabadulni nem tudtam. Évekig kínoztuk kölcsönösen egymást; de sokáig nem volt lelkierőm eltépni a lánczokat, melyek egy méltatlan nőhöz fűztek, mert fiatal voltam és mindennek daczára szerettem őt. Szerettem a tapasztalatlan ifjú első hevülésével és csak azon igyekeztem, hogy hazámban ne tudják meg, hogy nős vagyok. Egy szép napon ő hagyott el. Kiábrándultam. Most már örömest váltam volna, hogy elveszett szabadságomat visszanyerjem; de a feleségemnek nyoma veszett. Egy énekes-társasággal Keletre ment. Némelyek azt állították, meghalt, mások itt, ott látták föltünni, de én mindég hamis nyomon kutattam. Végre belefáradva e hasztalan hajszába, hazajöttem. Hiszen úgyis egyre ment, szabad vagyok-e vagy sem, mert másodszor nősülni eszemben sem volt. Agglegénynek tartottak a megyében, ki irtózik a házasságtól és én meghagytam őket e hitükben. Ha aztán koronként találkoztam egy nővel, ki veszélyessé válhatott volna számomra, egyszerűen elkerültem és mindig könnyen sikerült őt felednem.

Mikor magával találkoztam Ella, azt hittem, szintén így lesz és én sokáig azt hittem, az erősebb én leszek, de maga győzött. Vonzerejének ellentállani nem birtam, kerülni akartam és azért mégis visszatértem. Akaratom ellenére napról-napra jobban megszerettem, de nem voltam szabad! Sokat szenvedtem... El kellett utaznom, ez volt az egyedüli, mi feledést adhatott. De ez sem használt, képe mindenütt üldözött. Oh! ha tudná, minő őrülten vágytam maga után, Ella!

Kétségbeesetten most újra nyomozni kezdtem a nőt, ki nevemet viselte. Remény és kétség között töltöttem napjaimat, már azt hittem czélt értem, de a nyom mindig hamis volt. Míg végre most, alig pár nap előtt, mikor letettem minden reményről, értesültem, hogy az a nő... évek előtt meghalt!

— Meghalt! — kiáltja Ella megremegve.

— Meghalt, haláláról hiteles bizonyítékaim vannak. Szabad vagyok Ella, szabad!

— Szabad! — ismétli Ella és a hangja akarata ellen fölujong.

— Szabad! — mondja boldogan, csengő hangon Gonda Gábor. Aztán lehajol a leányhoz és halkan, szerelmesen súgja neki: — De remélem, nem leszek sokáig az, — ha ön is úgy akarja!

❀

AZ ÉLET UTJAI.

Gépírókisasszonyt kerestek egy részvénytársulatnál és a fiatal leányok valósággal megrohanták a fiatal titkár, Zányi Tibor, hivatalos szobáját. Szépek és csunyák, szőkék és barnák, egyszerűen vagy czifrán öltözöttek, legbájosabb mosolyukkal igyekeztek a csinos, szőke szakállú titkár jóakaratát megnyerni.

Az előzékeny fiatalember pontosan bejegyezte neveiket, lakczímeiket, tudakozódott eddigi működésük felől és megigérte, hogy legrövidebb idő alatt tudatni fogja velük a vezérigazgató úr határozatát. A melyiket figyelemreméltóbbnak találta, azonnal be is vezette a vezérigazgató úrhoz.

Két óra hosszat tartott már ez a bucsújárás a titkári szobában és a leányok egyre tömegesebben jelentkeztek, mintha nem is harminczöt forint fizetésről, de valami nagyon jövedelmező állásról lenne szó.

Harminczöt forint! Igazi nyomorúság! gondolja

az elkényeztetett úriasszony, a kinek harminczöt forint alig elég egy kalapra! — Harminczöt forint havonkint! Minő boldogság! sóhajtja a vagyontalan leány, a ki megszokta a nélkülözést, a csendes lemondást az élet örömeiről. Ez a csekély összeg neki, főleg ha szülei vagy hozzátartozói mellett élhet, a gondnak megszüntét, bizonyos jólétet biztosít; megváltást a nyomortól annak, a kinek semmije sincs. Szegény nők! Minden iparkodástok a női emanczipáczió mellett, hangzatos beszédeitek gyülekezeteitekben, tollharczaitok, küzdelmetek, szorgalmatok, kitartástok minő kevés eredményre vezetett még eddig! Minő silányul, rosszul fizetik még mindig a női munkát és minő szűk a nő működési tere! Mennyi küzdés, fáradságba kerül, a míg egy talpalattnyi tért elfoglal és milyen csekély érte a jutalom! Boldog az a nő, a kit a sors *igazi hivatására,* a családi életre, az anya kötelességeire utal. De a boldogság nem lehet mindenkinek osztályrésze. Vannak bájtalan leányok, pártában maradottak, rossz viszonyok között viszszamaradt özvegyek és ezeknek is élni kell; kenyeret ki ad nekik? Mert több az életben a szenvedés, nélkülözés, mint az öröm! Mindenkinek egyenlő sorsa nem lehet. Hiszen még a virágoké sem az! Egyik virul, hogy lakodalmi menet diszét emelje, másokból sírkoszorút fonnak, mennyi virul azon-

ban el észrevétlenül, elfeledten a poros út mentén!...

*

A fiatal titkárt mulattatta ez a leányfölvonulás, a minek a vezérigazgató abbeli kijelentése vetett véget, hogy nem kell többé senkinek a nevét bejegyezni, mert körülbelül már határozott és egyik jóbarátja pártfogoltját fogja alkalmazni. Így szokott ez történni rendesen.

Zányi Tibor tudomásul véve főnökének határozatát, visszatért a szobájába.

*

Magas, karcsú, gyászba öltözött leányalak, kissé félénken és mégis büszke magatartással jött ott eléje. Krepp fátyola félig árnyékba borította arcát, mely hófehér és megható volt zavarában. Aranyos szőke hajcsomó világlott elő a fekete fátyol alól. Egész megjelenése olyan előkelő, imponáló volt, hogy a kissé rövidlátó titkár föltette aranykeretű csiptetőjét, mintha bizonyságot akarna magának szerezni arról, hogy ez a finom leányalak is a gépírókisassony állás miatt jön.

De alig vette jobban szemügyre a jövevényt, ámulatában az aranykeretü csiptető aláhullott és meglepett kiáltás rebbent el ajkairól.

— Margit!... Margit nagysám! — tagolta egészen megdöbbenve.

A fiatal leány arcza biborvörös lett. Örömest sarkon fordult volna, hogy fusson e helyről, a hol a véletlen olyan váratlanul összehozta őt egyik régi ismerősével. De gyorsan legyőzte álszégyenét, eszébe jutott, miért jött ide és a vízbeugrók elszántságával merészen, majdnem kihivólag felelte:

— Én vagyok... miért csodálkozik? — és hogy bátorítsa magát, hadarva folytatta: — Nem tudtam, hogy önt fogom itt találni... az állás miatt jöttem... elnyerni szeretném...

— Ön... ön... — mondta ámulva a fiatal titkár, mintha nem tudna hinni a füleinek — de hát mi történt?

— Az atyám meghalt... és mi tönkre mentünk — felelte halkan a leány és két nehéz könycsepp gördült végig az arczán, mely ismét hófehér volt és meghatóan bánatos.

— Istenem — szólt részvéttel a fiatalember — minő szerencsétlenség!

— Nem tudta? — kérdezte a leány, szeliden pillantva reá nagy őzbarna szemeivel.

Nem, a fiatal titkár mitsem tudott. Mióta négy év óta kimaradt Margitéktól, nem is kérdezősködött többé a család felől; ki akarta őket törülni az emlékezetéből is. Mert szerette, nagyon szerette egykoron Margitot, de akkor ő még csak szerény állású fiatalember volt és Margit szülei keveselték.

A leány vonzalmat mutatott iránta, föl is bátorította, de azért nem volt elég erélyes szüleinek ellentállni és hajlott a szavukra. Sértődve vonult vissza Tibor és minden igyekezete az volt, feledni a büszke, szép leányt. A fővárosi élet eseménydús fergetege el is választotta őket alaposan egymástól és ha a véletlen össze nem hozza őket, talán soha többé nem találkoznak. Tibor komolyan nekiállt a munkának, Margit folytatta élvezetdús életét a szülői házban. Gondolt-e még néha egykori udvarlójára? Azt ő tudta. Annyi igaz, hogy álmatlanul töltötte az éjszakát, mikor másfélév előtt a himenhirek között Tibor eljegyzését olvasta.

Most szemben állnak ismét egymással. De menynyire változott a helyzetük! De talán épen ez a változott helyzet az, a mi Tibor szivét meglágyítja, feledteti vele a keserüséget és életre kelti benne a régi érzést, a rajongó szerelmet a szép, büszke leány iránt.

Margit szebb, mint valaha és olyan megható könnyes szemével, hosszú gyászruhájában. Menynyire szeretne rajta segíteni Tibor! Nem tudja, hogyan kezdje, mit szóljon neki, a szive tulárad és fél, hogy keveset vagy nagyon is sokat fog mondani. De nincs szüksége szavakra, a tekintete ékesszólóbb a legügyesebb frázisnál. Olyan bensőn, részvéttel, igazán néz a leányra, hogy Margit érzi,

miszerint Tibor nem közönyös iránta. Jóleső meleget érez ő is a szivében és e perczben elfeled mindent, azt is, hogy Tibor nem szabad többé...

— Mit tehetek önért? — szólalt meg végre a fiatal titkár megindult hangon.

Margit magához tér. Elröppent a mámor, a mi a viszontlátás első perczében a szivét behálózta, a való az, hogy a titkár szivét kell meglágyítania, hogy állása, kenyere legyen.

Zányi nem sok reményt nyujthat neki; az igazgató az állást félig-meddig már odaigérte, de azért meg fogja kisérteni, meg tesz mindent, hogy Margitot nevezzék ki. Hévvel, meggyőződéssel beszél. A fiatal titkár arcza sápadt a fölindulástól, de a szeme lángol, tekintete majd elnyeli azt a karcsú, bájos leányalakot, a ki mintegy megbűvölve hallgatja őt és reményteljesen függeszti reá nagy, őzbarna szemeit. Delejes áram vonzza őket egymáshoz.

Négy éve lenne annak, hogy ők így álltak szemben egymással és szerették egymást? Nem, az csak tegnap volt, ez a négy év elenyészett és a régi szerelem a régi erejében föltámadt.

Margitnak mennie kell. Bucsúra nyujtja a kezét és Zányi nem tudja, nem akarja azt többé elereszteni. Hosszasan tartja a leány kezét az övében, szenvedélyesen szorítja és dadogva ismétli:

— Mindent, mindent megkisérlek az érdekében, számíthat reám.

Milyen boldog lenne e perczben Margit, ha nem nyilallná át a szivét fájón az a gondolat, hogy Zányi nem szabad többé.

Félig lázban ér haza. Szaggatott szavakban beszéli el anyjának az eseményeket, aztán leveti magát az ágyára és keservesen zokog. De nem tudja kisírni bánatát. Ijesztően nyugtalanítja egy fájó, édes érzés és hiába ismétli magában, hogy Zányit most már szeretnie nem szabad, házas embert szeretni bűn, azért nem tud parancsolni érzéseinek; érzi, hogy jobban szereti őt, mint valaha!

*

Harmadnap kellett volna Margitnak a válaszért a társaság hivatalos helyiségébe mennie, de nem birta rá elhatározni magát, sőt eltökélte magában azt is, hogyha kinevezik, visszautasítja azt az állást, mert bármennyire is rászorult arra, lelkinyugalma megkívánja, hogy soha többé ne találkozzék Zányival. Mi lenne belőle, ha naponként érintkeznének? Ez a bűnös szerelem vagy nagyon sok szenvedést, vagy romlását okozná. Ki kell térnie a veszély elől.

Szomorúan, csüggedten, egyedül ült odahaza a délutáni órákban (az anyja a városban járt dolgai

után), mikor egyszerre fölijedt az előszoba csengőjétől. Ki jöhet ilyenkor? Mióta szegények lettek, alig fordul meg náluk valaki.

Talán a társaság küld feleletet?

Elszorult szívvel ment ajtót nyitni. Zányi állt az ajtó küszöbén. Margit maga sem tudta, hogy kerültek be a szobába; csak homályosan emlékezett rá később vissza, hogy ő el volt tökélve az állást visszautasítani és semmi csalódást nem érzett, mikor a fiatal titkár sajnálattal tudatta vele, hogy minden igyekezete meghiusult, a vezérigazgató a saját pártfogoltját nevezte ki. De... és itt Zányi hosszasan beszélt a mellett, hogy a nő tulajdonképeni hivatása nem is a hivatalkodás; a természet hitvesnek, a család boldogítására szánta és ha Margit nem idegenkednék a férjhezmeneteltől, ha még érez iránta némi kis rokonszenvet... gépírókisasszony helyett legyen inkább titkárné.

Margit annyira meg volt zavarodva, hogy nem értette meg őt mindjárt, végre csudálkozva fölkiáltott:

— Ön nem házas?

— Ki mondta ezt?

— Az ujságban olvastam eljegyzési hirét másfél év előtt — dadogta a leány.

— Rossz tréfa volt csupán — védekezett Tibor — és én vissza is vontam a hírt. Ezt nem olvasta?

Ez elkerülte Margit figyelmét.

— És ön hihette, Margit, hogy feledni tudjam? — folytatta hévvel Tibor. — Hisz látja, hogy elég volt önt viszontlátnom és a régi szerelem hatalmasabban ural, mint valaha! Másodszor már nem lenne erőm magáról lemondani.

Nem is volt szükség reá...

LEVÉLTÖREDÉK.

Legyen, elbeszélem. S talán megkönnyebbülök, ha föltárom előtted szivemet, ha a te józan igazságod is helyeselni fogja tettemet, mert bevallom neked, vannak perczeim, mikor megszáll a kétely és valami azt súgja: «rosszul cselekedtél!» Mit törődöl te másnak a szenvedésével, mikor az önszived is vérzik? Mi az, kötelesség, becsület, ha annyi gyötrelmet okoz a lemondás!... Annyit gondolok reá, hogy néha úgy érzem, a gondolataim átlyukasztották az agyamat, máskor pedig szétvert, fáradt madárrajként röpködnek össze-vissza a fejemben, a míg végleg ellankadva képtelenek követni a végtelenbe nyúló dialógokat, a melyeket vele folytatok. A koponyámat ilyenkor egész üresnek érzem, mintha minden gondolatom hozzáröppent volna és az agyam szitaként lebegne valami khaoszban. Semmit sem disztingválok, csak egy fogalom, jobban mondva név tör át e szellemi

ködön: az ő neve. Ilyenkor, ha elszenderedem, az álomvilágban találkozunk és nem választ el többé egymástól semmi sem. Zokogva borulok a nyakába, csókjaimmal boritom el drága arczát és fuldokolva dadogom: «Enyém vagy, végre egészen az enyém! Nem rabol el tőlem senki, semmi! A szivem úgy dobog e földöntúli boldogságtól, hogy gyakran a szívverésem is fölébreszt. Oh! Ez az ébredés! Iszonyú.

De előlről kezdem. E nyáron, mikor atyámmal abba a regényes stájerországi fészekbe érkeztünk, fogalmam sem volt, hogy ott ismerősre, jobban mondva rokonra találok. Mert Béla a családhoz tartozik, a mennyiben unokatestvérem mostohaapjának a fia.

Távol éltünk egymástól és gyermekkorom óta nem láttam őt, de családaink levelezésben állnak. Azért, mikor a véletlen így összehozott, nagyon szivélyes volt a találkozásunk. Engem különösen fölvillanyozott a gondolat, hogy lesz valakim, a kivel bejárhatom a hegyeket, mert hiszen tudod, hogy szegény atyám beteges és nem nagyon mozgékony. Azonnal vonzódtam Bélához. Férfias, szép megjelenése, eszes társalgása befolyásolt; de nem analizáltam érzéseimet, egyszerűen vezettetni hagytam általuk magamat. Az alkalom, az elfogulatlan mindennapos rokoni érintkezés, rövid idő alatt közelebb hozott minket egymáshoz, mintsem sejtettük volna.

Béla üdülni jött a hegyek közé, mint mondá: túldolgozta magát és idegesség bántja. Mindjárt észrevettem, hogy ez az ember csupa ideg és erősen impresszionista; ő pedig gyakran említette, hogy irigyli erős fizikumomat, erélyes, praktikus, józan észjárásomat. Józanság! Én Istenem! bár meg tudtam volna őrizni mindvégig! De mint a mámorító bor, úgy hatott reám e férfi közelléte.

Bizonyára azt hiszed, ő nagyon udvarolt nekem és igyekezett a fejemet elcsavarni. Csalódol. Béla nagyon szives, előzékeny, kedves volt irántam, de udvarlásról szó sem volt. Sőt inkább félve került minden szót, a minek én mélyebb jelentőséget tulajdoníthattam volna; igyekezett csak a barátom maradni és megvallom, ez néha bántott is, vagyis sértette női hiúságomat. Ha hazatérve hosszabb hegyi sétáról, mely legjobb alkalom lett volna egy kis flirtre legalább, Béla azonban soha egy perczre sem jött ki a szivélyes, de közönyös rokon szerepéből, odaszaladtam tükrömhöz és két gyertyát tartva az üveglap mellé, vizsgáltam a hegyi levegő által pirosra festett arczomat, csillogó szemeimet, boszúsan szóltam tükörképmásomhoz: «Hiába mosolyog rám csábosan, édes kisasszony, az ön bájai nem képesek hatni az olyan elkényeztetett, kifinomodott izlésű férfira, mint az unokafivére!» Ő bizonyára szebb nőknek hódol a fővárosban,

semhogy az ilyen piros-pozsgás vidéki leány külseje hatással lehetne rá.

Néha azonban másképen gondolkoztam. Ez akkor volt, ha fölfogtam Bélának egy-egy rajtam felejtett pillantását, delejes tekintetéből kiéreztem valami mámorító meleget és édes sejtés járta át a szivemet, hogy ő mégsem egészen közönyös irántam és eljövend a nap...

De azért nem sokat töprengtem. Ezek a gondolatok inkább egészen öntudatlanul járták át az agyamat és érleltették meg bennem az érzést, mely napról-napra hatalmasabban vonzott hozzája, míg végre...

Nagyobb kirándulást terveztünk a környék egyik magasabb csúcsára. Már kora reggel elindultunk és könnyű szívvel folytattuk utunkat az illatos fenyvesek között a hegyoldalban, honnan váltakozó panoráma nyilt meg szemünk előtt. Nagyon jókedvűek voltunk mindketten. Elfogulatlanul beszélgettünk, nevettünk; tenyerünkkel merítve a vizet, oltottuk szomjúságunkat a kristálytiszta forrásoknál, majd leheveredtünk az illatos fűbe a sugár fenyők alá, melyeknek égbenyúló koronái között bekandikált hozzánk az ég kékje. Tágult tüdővel szívtuk magunkba az ózondús levegőt. Körülöttünk óriási pókok mászkáltak a magas fűszálakon és rózsaszinű cziklamenek illatoztak; csak ki kellett nyújtanunk a

kezünket és dúskálhattunk bennük. Az én kedvencz, kedves kis virágaim! Soha annyit nem láttam együtt.

Bódító, finom illatukat e perczben is felém hajtja a visszaemlékezés és látom magam előtt Bélát, a mint szorgos kezekkel szedi azokat számomra és én óriási csokrot kötök belőlük...

Így haladtunk czélunk felé vigan, gondtalanul, boldogan... Kissé meredek út vezetett föl a csúcshoz; lábaink meg-megcsúsztak a fenyvesek száraz tűin, melyekkel az erdei út tele volt hintve. De ez is egy okkal több volt a nevetésre. A hegyormon ódon fatorony állt, valami messzelátóféle. Habozva álltunk meg a rozoga lépcsők előtt. «Fölmenjünk?... Ne menjünk?...» De a kilátás olyan gyönyörű volt már a torony lábától is, hogy nem sokáig haboztunk. Recsegtek, ropogtak lábaink alatt a korhadt falépcsők; a torony jó magas volt, de odafönn minő fényes jutalom várt reánk: a legszebb kilátás, a mit életemben láttam. Nekem legalább e perczben úgy tetszett. Lekönyököltem a torony fakorlátjára és elragadtatással szemléltem a hóval födött hegycsúcsokat, a zöld legelőket, a sötét erdőségeket, az itt-ott elterülő falvakat, egy-egy templomtornyot, mely kikandikált a zöldségből.

— Oh be szép! — kiáltottam elragadtatva. — Ilyennek képzelem az igéret földjét! Szebbet nem láttam még soha!

Majd Béla felé fordultam, vajjon ő is osztja-e elragadtatásomat. Szorosan mellettem könyökölt, de nem a kilátást nézte; tekintete reám tapadt, a szemeiből lángsugár lövelt és szinte perzselte az arczomat.

— *Szebbet még nem láttam soha!* — ismételte, más értelmet adva szavaimnak, halkan, nyomatékkal, szenvedélyesen. Megzavarodtam; nem tudtam kiállni a tekintetét, lesütöttem a szemeimet, az ajkam remegni kezdett és éreztem, hogy az arczom ég. Ő átkarolt és csendesen magához vont. Fejem a vállára hanyatlott, ajkaink összeértek...

Ha az előbb az igéret földjét véltem megpillantani, most, mialatt csókját éreztem, azt hittem, a mennyországban vagyok. Soha... soha... ha száz évig élek is, sem tudnám elfelejteni e perczet.

Ott fönn, a magasban, környezve a természet pazar pompája által, távol minden emberi lénytől, elfeledtem, hogy a földön vagyok, a hol annyi a baj, bú, a nyomor és a bánat!

Az első mámorító csók után, a mit váltottunk, Béla mintha föleszmélve, ijedten dadogta: — Nem birtam tovább, Anna... nem birtam... Régóta küzdök már... az érzések legyőztek...

És hevesebben ölelt magához, mintha félne, hogy elszakítanak bennünket egymástól.

Akkor nem értettem meg szavainak jelentőségét.

Miért küzdött érzései ellen? Félt, hogy nem viszonozom azokat?

Boldogon mosolyogva kérdeztem:

— Nem találtad ki hát mennyire szeretlek?

— De igen — felelte Béla halkan — régóta sejtettem és féltem ettől.

— Féltél? Te gonosz! Hát olyan rettenetes valami a szerelmem?

— A szerelmed mámorító és édes — súgta ő — pezsgő, a mi a fejembe szállt, elkábított, megtántorított... De mindegy... jöjjön, a minek jönnie kell!

Sokkal boldogabb voltam e perczben, semhogy jelentőséget tulajdonítottam volna Béla szavainak. Nem ijedtem meg titokszerűségüktől. Mitől is féltem volna? Nem mondta-e százféle változatban, hogy szeret; nem tartott-e szeliden átkarolva, mialatt a hegy ellenkező oldalán lefelé mentünk a puha, bársonyzöld gyepen, mely szőnyegként vonta be a széles utat, melyet pirosló málnabokrok, apró mogyorófák szegélyeztek s hol himes, tarka pillék szerelmesen kergetődztek a déli napfényben. De azért hűs volt arrafelé; jobbról, bajról az erdő. Az óriási fák lombjai között üde szellő játszadozott, meglengette az erdő szélen nyiló lila harangvirágok szokatlanul nagy kelyheit s mintha beszélt volna a sok lila harang, mintha azt mondaná: «Nézzétek

Annát, a boldogot... megfelejtkezik mindenről, még rólunk is, egy pillantást sem vet reánk, csak a szerelmesét nézi, csak arra mosolyog...»

Nem mosolyogtam ám később, mikor hazaérve, háziasszonyunk azzal fogadott, hogy atyám pár óra előtt rosszul lett és heves lázban fekszik odabenn.

Miért kell az öröm kelyhébe mindig egy csöpp ürömnek is vegyülni? Megdöbbenve bucsúztam el Bélától és aggódva siettem be atyámhoz. A rákövetkező három-négy napon csak futólagosan láthattam Bélát, atyám betegsége oly komoly lévén, hogy csak perczekre hagyhattam őt egyedül. Nagy szerelmi boldogságunk szomorú akkordban olvadt föl; Béla is szokatlanul komoly, ideges lett. Valami gonosz tündér széttépte a bűvös fátyolt, a melyen keresztül, ott fönn a hegyen, olyan gyönyörteljesnek tetszett előttünk az élet. Béla szemeiben hiába kerestem a lángot, a mi akkor az arczomat perzselte és a mennyországba engedett bepillantást; bizonytalan, habozó volt most a tekintete, csak koronkint gyúlt ki benne valami sötét, szenvedélyes tűz, a mi inkább elijesztett. Mert ilyenkor hevesen ölelt magához, de a másik perczben már szinte idegesen tolt el, mintha érintésem fájdalmat okozna neki. Érthetetlen volt előttem egész viselkedése, de nem mertem kérdéseket intézni hozzája, míg egyszer... Elutazásunk előesté-

jén volt. Egész nap esett, a levegő áthült, de estefelé a leáldozó nap egyik sugara rést tört a felhőkön át és pirosas fénynyel vonta be az erdőrészletet kis villánk előtt; a bokrokon csillogtak az esőcseppek, akár a gyémánt! Föl s alá jártunk Bélával a ház előtt, de szótlanok voltunk mindketten. Szomorú sejtelmek gyötörtek, talán csak a válás befolyásolt, mikor Béla megszólalt:

— Mielőtt elválnánk, beszélni szándékoztam atyáddal, de mielőtt kezedet megkérném, egy vallomással tartozom neked...

És elmondotta nekem szakadozott szavakban, fölindulástól remegő hangon, a mit találkozásunk első napjain tudnom kellett volna. Hat év óta el van jegyezve titokban egy leánynyal, a kit eleintén lángoló szerelemmel szeretett, de a kihez most már csak őszinte barátság, rokonszenv és leginkább az adott szó köti. Béla atyja ellenezte e házasságot, mert a leány szegény volt, de mert szép is volt, e hat év alatt több izben előnyösen férjhez mehetett volna máshoz. De ő csak Bélát szerette, hiven kitartott mellette. Végre független állást vivott ki magának Béla és elveheti szive választottját és rövid idő mulva meg is történt volna esküvőjük, csak megrongált egészségét akarta előbb helyreállítani a vőlegény. De a sors velem hozta össze és szivének nyugalma odalett. Becsületessége sokáig küzdött

az ébredő új szerelem ellen, de az erősebb volt mindennél. Most — mint mondá — engem szeret, imád és nincs többé ereje régi adott szavát beváltani, ha azonban rágondol *a másikra*, kit hűtlenül elhagyni készül, a szive elfacsarodik. Nem szereti többé őt szerelemmel, de szereti benne a hű barátnőt, kivel hat évig kicserélte minden gondolatát, ki hűségesen kitartott mellette; nem panaszkodott, bár a hosszas várakozásban lassan elhervadt a szépsége.

És mialatt Béla a menyasszonyáról beszélt, az önvád, a szánalom iránta remegővé tették a hangját, a szemébe egy fényes könycsepp lopódzott...

Mit éreztem e perczben, ki nem mondhatom. Nem féltékenység volt az, de szomorú tudata annak, hogy Béla mélyebben szereti azt a leányt, mint maga is gondolná. Engemet az új szerelem föllobbanó hevességével szeretett, a másikhoz a megszokás, a kötelesség fűzte. Melyik érzés lesz erősebb, tartósabb? Melyik fog győzni a másik fölött abban a habozó lélekben, mely annyira alá van vetve az impresszióknak? A józan ész azt súgta nekem: *a másik. A másik* fog győzni s akkor még inkább, ha *én* leszek Béla felesége. Egy hat éven át érlelt érzést nem lehet oly könnyen kiölni és ha majd az irántam föllobbant szerelem ki lesz elégítve, ki tudja, nem fog-e a lelke *a másik* után vágyni?

De szerelmes szivem hirtelen elvetette ez érveket, nem akarta őt oly könnyen *a másiknak* átengedni. És nem ellenkeztem, mikor Béla arra kért, hagynék időt neki, míg mennyasszonyával kiméletesen tudatja, hogy immár lehetetlenné vált házasságuk.

Így váltunk el. Könyek, csókok között, igéreteket téve egymásnak.

Eleintén gyakran írt; lángoló, édes leveleket, mintha a távollét csak jobban fölgyújtotta volna szivében a szerelmet. Lassan-lassan aztán disszonans hang vegyült leveleibe; *a másik* befolyása kiérzett soraiból. Még mindig nem volt ereje szakítani vele; különböző okok alatt halasztotta az életbevágó dolgot. A leány betegeskedett — írta — és ő fél megadni neki a kegyelemdöfést. Néha kíméletlenül föllázadt ellene és átkozta a sorsát, habozását, könyörületes félénkségét. Máskor pedig szánta őt és ekkor bizonyára ellenem lázadt föl önmagában.

Ekkor kétely lopódzott a szivembe, hogy Béla talán sohasem szeretett *igazán*... talán csak szeszély volt e szerelem... egy erősebb impresszió, a minek ellentállni nem tudott és most keservesen sínyli annak következményeit. Büszkeségem föllázadt, nem akartam kihasználni a helyzetet. Megírtam neki, hogy szakítanunk kell, az egykori menyasszony árnyával közöttünk, boldogok úgy sem lehetnénk soha.

Szenvedélyes szemrehányásokkal teli levél volt soraimra a válasz. Esküdözött, hogy még mindig szeret és csak akkor tudna lemondani rólam, ha azt írnám: *megszüntem őt szeretni;* minden egyéb érvemet semmisnek tekinti.

Miért kételkedtem e levél őszinteségében; miért olvastam ki a sorok közül bizonyos megkönnyebülést; miért hittem, hogy ő várja tőlem, indirekt kéri azt az üdvös hazugságot, kéri a saját, habozó lelkének a megnyugtatására?

Megtettem... Az ő boldogsága lebegett csak a szemeim előtt... És ő hitt nekem.

Jól cselekedtem? Nem volt gyávaság tőlem ilyen kislelkűen meghátrálni? Miért hagyott el önbizalmam? — nem tudom... de akkor azt hittem, így *kellett* cselekednem. Később elfogott a kétely és iszonyúan szenvedtem. Mi lett volna belőlem azon egyedüli vigaszon kívül, hogy az ő boldogságáért áldoztam föl magamat? De vajjon szükséges volt ez az áldozat? Ha *hiába* áldoztam föl magamat és talán őt is?

Ha ő mégis *engem* szeretne jobban, nem a másikat? Ez a gondolat majdnem őrületbe kerget... Mit tennél te a helyemen?

— — — — — — — — — — —

Őrült kérdés!... Már te sem tehetnél semmit sem... Hiszen az esküvője holnap reggel lesz...

TARTALOM.

Oldal

Fátum ... 5
Husz év után ... 15
Iván ... 25
A nászajándék ... 35
Tévedés ... 44
Egyik a kettő közül ... 50
Felhők ... 61
Ébredés ... 71
Intés ... 80
Az élet alkonyán ... 90
A Liliputiak ... 100
Mégis ... 112
Az élet útjai ... 124
Levéltöredék ... 133

A.M.N.MUZEUM
KÖNYV-
TÁRA

A Szent-István-Társulat kiadványai.

	Kor.
Magyarországi szent Erzsébet. Irta *Horn Emil.* A franczia akadémia által jutalmazva. Fordította *dr. Rada István.* Fűzve	2.—
Kötve	3.—
Az ember eredése, faji egysége és kora. Irta *dr. Platz Bonifácz.* Gazdagon illusztrálva. Fűzve	5.—
Szent István király élete. Irta *dr. Karácsonyi János.* 26 képpel. Fűzve	3.—
A megszabadított Jeruzsálem. Irta *Torquato T.* Olaszból fordította *Jánosi Gusztáv.* Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, aranymetszéssel	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Fűzve kor. —.60, kötve	1.—
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta *May Károly.* Német eredeti után ford. *Szekrényi Lajos.* Kötve	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta *Ruschek Antal.* Díszes vászonkötésben	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta *Divald Kornél.* I. kötet. 86 képpel. Ára fűzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Fűzve kor. 2.40, kötve	2.80
Áhitat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajzaival. Irta *Bán Aladár.* Szines borítékba fűzve	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta *Huber Lipót.* Szines borítékba fűzve	3.—
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta *Pintér Kálmán.* Angol félvászonköt....	2.—

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tizenegy kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben, szines borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma:

Elbeszélések a magyar nép számára. Irta *Vincze Alajos.*

Az V. kötet tartalma:

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok életéből. Irta *Bodnár Gáspár.*

A VI. kötet tartalma:

Tanulságos történetek. Irta *Kincs István.*

A VII. és VIII. kötet tartalma:

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma:

A magyar föld. Irta *dr. Sziklay János.*

A XI. kötet tartalma:

Mit igér és mit ad a szocziáldemokráczia. Irta *Nagy János.*

Megrendelhetők

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

könyvkiadóhivatalában *Bpest, VIII., Szentkirályi-u 28.*

könyvkereskedésében *Bpest, IV., Kecskeméti-u. 2.*

Részletes könyvjegyzékkel kivánatra ingyen és bérmentve szolgálunk.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár